

NAŠ ROD

LETNIK XII

LETO 1940/41 - XIX

ŠTEV. 8-9

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom in ga prejemaajo naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo naročnino za list in publikacije »Mladinske matice« v mesečnih obrokih po din 3—. Celoletna naročnina znaša 30 din.

List izdaja »Učiteljsko udruženje« v Ljubljani, zanjo odgovarja Metod Kumelj.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Francè Strukelj).

SLOVENSKI MLADINI

Na letošnji veliki teden je bilo zaključeno novo zgodovinsko razdobje in 12. aprila se je začela pisati nova stran v zgodovini našega naroda.

Po kratki vojni vihri, ki bi bila prinesta našemu ljudstvu vsa gorja vojnih grozot, je južni in južnovzhodni del bivše dravske banovine zasedla Italijanska Oborožena Sila.

Razumevajoč naše želje in našo ljubezen, je Italijansko oblastvo koj ob prihodu svečano razglasilo, da bo spoštovalo naš jezik in naše običaje:

Dne 3. maja letošnjega zgodovinskega leta je izdal Kralj in Cesar velike Italije na predlog predsednika Vlade Mussolinija Kraljev dekret. Po tem dekretu tvori Ljubljanska pokrajina sestavni del Kraljevine Italije. Na čelu te pokrajine je Visoki Komisar. Vladno oblast mu bo pomagalo izvrševati 14 predstavnikov, ki so vsi izbrani iz vrst Slovencev Ljubljanske pokrajine. Slovenci na ozemlju te pokrajine bodo oproščeni obvezne vojaške službe. V ljudski šoli se bo poučevalo v slovenščini.

To so glavne točke Kraljevega dekreta. Iz njih seva duh pravičnosti in uvidevnosti.

Zato lahko mirno gledaš v bodočnost tudi Ti, slovenska mladina, ter se z vnemo posvetiš svojemu delu in učenju. S spoštovanjem glej vedno nanje, ki hočejo biti zaščitniki Tvojega materinega jezika in narodnih običajev. Nemoteno se boš lahko v domačem jeziku pripravljala za poklice življenja, ki stoji pred Teboj.

Na znotraj obrnjen pogled vsakega preprostega vojaka Velike Italijanske Armade, ki vsak misli z ljubeznijo, zvestobo in tihim hrepenenjem na svojo ožjo pokrajino, kjer mu je tekla zibel in kjer čaka nanj sto in sto spominov — ta na znotraj obrnjeni pogled naj Ti bo vzor danes in v vseh bodočih časih.

Zakaj brez ljubezni in zvestobe smo kakor list v vetru. Veter ga prenaša sem ter tja, dokler klavrno ne izgine v močvari. Za njim nihče ne žaluje.

VEČER PRED PRAZNIKOM

O mama, o mamica, je moje krilo
že zlikano, veš, tisto novo, platneno?
Kaj ni med perilom tam doli sušilo
nad črnim se trnom, med sečjo zeleno?
Zakaj, o povej, na oči stiskaš dlan?
Zakaj? Kaj ne veš, da bo jutrnji dan
din don dan, din don dan?

Pozdrave vasice pošiljajo bele,
pojoče v svetlobi vse rožnatozlati,
in smreke na gori šumeč so zapele,
kot da bi znanile, da pridejo svati.
Ti pa na ušesa pritiskaš si dlan,
ti jočeš, a praznik bo jutrnji dan
din don dan, din don dan.

Ti misliš... Vem dobro, kaj se je zgodilo...
O koliko let je od tega? Že v temi...
vse zmrznjeno dete od snega je bilo,
ko vosek se je že belilo med vsemi.
Tedaj se oglasil je zvonček iz line
(zakaj se ni zdel, da zvoní iz daljine?)
din don dan, din don dan.

Kot zdaj so na praznik zvonili zvonovi
za angelčka; gor na nebeški višavi
pa letal tedaj je že angelček novi;
ti pa si hotela, da spet te pozdravi,
da spet bo tu z nami v tej mali zibeli,
in vpila si, gor pa zvonovi so peli
din don dan, din don dan.

O p o m b a : Giovanni Pascoli je eden največjih italijanskih pesnikov preteklega stoletja. Rojen je bil l. 1855. Spočetka profesor na raznih gimnazijah, je končno zasedel stolico književnosti na univerzi v Bolonji kot naslednik pesnika Carduccija. Njegove pesmi se odlikujejo po neobičajni muzikalčnosti in čistosti jezika, vsebinsko pa so evangelij usmiljenja in sočutja za bolečine in nadloge bližnjega. Umrl je v Bolonji l. 1912.

RUMUNSKI PREGOVORI

Kdor hoče pomiti stopnice, mora zgoraj začeti.

Dobri mejniki — dobri sosedi.

Vsaka beseda ne zasluži odgovora.

Bolje gospodarju vesla kot služabniku ladje.

Kjer ni razuma, je trma.

Kdor pomaga rušiti pravico, podira lastno hišo.

Vsaka lisica pogine v svoji koži.

Čim večja je gnjat, tem številnejši so prijatelji.

Prej ali slej pridejo vsi vozli v glavnika.

PETER IN KOSTJA

Vse spremlja djadjo Semjona na pokopališče: znanci od blizu in daleč, vaščani, podgorska šolska mladina. Glej, tam je Rjavčev Francek, tam Anica s krompirčkom. Vštric Kostje stopata Peter in gospodična, vsak ga drži za eno roko...

In tu, ob pokopališkem zidu, je djadjov grob. Krsta s pokojnikom zdrkne vanj, duhovnik moli pogrebne molitve »za raba božjega Semnjona«. Nekdo drži venec z napisom: »Hrabremu kozaku — slovenski bratje«. Nobeno oko ni več suho. Pač: Kostja ne joče. Možje moramo vse prenesti.

Duhovnik je končal. Pevci se zgri-njajo okrog gospoda učitelja. Tedaj pa stopi h grobu gospod Jeraj in začne z močnim, presunjenim glasom:

»Djadja Semjon — naš dobri, dragi Semjon Nalevajko! Preprosto, kakakor se poslovi brat od brata in star vojak od starega vojaka, bodi tudi moje slovo. Kajti srca nas vseh so prepolna žalosti, in solze, glej, mi branijo govoriti...«

Gospod Jeraj govori, govori in gleda v grob, kakor da bi ga djadja slišal. Kostja posluša in ne razume, kaj pravi, le časih ujame nekaj besed.

»Da bi te še videli vsaj za hip! Toda odšel si, ni te več med nami. Niti ko bi zdajle pridiral tvoj hrabri kozaški polk in bi ob tej jami v tisoč glasov zaklical: 'Vstani, Semjon Nalevajko!' — niti tedaj se ne bi oglasil...«

»O pač,« pomisli Kostja. »Kapljo vode iz Dnjepra bi kanili nanj, zrnce ruske zemlje bi mu vrgli na krsto, pa bi vstal...«

»Odšel si,« pravi govornik, »in vendar nisi umrl. Živiš! Bil si utelešena dobrota, dobrota slovanskega srca, ki utriplje povsod enako, v tvoji daljni domovini in tu, kjer si našel svoj drugi dom... Sladko spi v slovenski zemlji! Na svidenje, djadja Semjon!«

Gospod Jeraj se sklanja, pobira grude in jih spušča v grob. Nekaj vottle odmeva. Tedaj plane tudi Kostja, s polnimi rokami grabi prst in jo siplje na krsto.

»Proščáj! Proščáj, djadja Semjon! Z Bogom, djadja... Z Bogom... hvala ti za vse, za vse!«

»Al' prijatelja zvestega več nazaj ne bo...« se razlega nad grobovi...

Odtod naprej Kostja ni več pomnil, kaj se je godilo z njim. Menda so šli spet nazaj in so sedeli v koči in govorili o djadji. Nato mu je nekdo nekaj rekel, in Kostja je vstal, in spet so nekam hodili. Šli so čez brv, reka je šumela. Peljali so se z avtomobilom. Sedeli so v lepi sobi, in dobra gospa Jerajeva mu je prigovarjala, naj jé. Kostja jo je gledal s suhimi očmi — možje moramo vse prenesti — in ni zaužil niti drobtinice. Tedaj so ga spravili v posteljo, gospodična Milena ga je odela in prisledla k njemu.

»Kostja,« je zašepetala, »dva dni pred smrtjo me je djadja prosil, naj ga poljubim. 'Milena Pavlovna,' je dejal, 'izpolnite mi poslednjo željo: ta poljub zapuščam Kostji. Predajte mu ga in recite, da je od djadje Semjona...« Tako govoreč je nežno poljubila dečka na usta in na obe lici.

Šele zdaj je Kostja pozabil, da mora biti mož. Obupno se je vrgel svoji učiteljici na prsi in v njenem naročju ihtel vso dolgo noč do zore...

VIII

Minevalo je leto za letom. Dečka sta bila svojcem in dobrotnikom v čedalje večji ponos, in ti že niso več vedeli, kaj bi še storili za njiju. Prav njima na ljubo je bil gospod Jeraj po Semjonovi smrti kupil kočo, ki jo je imel kozak v najemu. Tu sta zdaj o počitnicah kraljevala Peter in Kostja, kadar nista bila v Dobravi, in gospo-

dična Milena je prihajala k njima kakor nekdanje dni. Pomenki z njo so bili vsako leto bolj odkriti. Nekoč sta ji povedala, kako bi se bita v drugem razredu skoraj sprla zaradi nje: vsak zase sta bila sklenila, da se, kadar bosta velika, poročita z gospodično Mileno. Učiteljica se je od srca nasmejala.

»Ta bi bila lepa!« je vzkliknila. »Preden odrasteta, bom zdavnaj stara in grda. Ali ne vidita, kako sem se postarala? Tukajle imam gubico... in tu, in tu... V soboto sem izčesala tri sive lase!«

»Nikar ne zamerite,« je Peter skesano odvrnil. »In zastran lepote... starosti, sem hotel reči... za naju dva boste zmerom lepi, čeprav bi hodili kakor Ježeva mati.«

»To me zelo veseli,« je sanjavo rekla učiteljica. »Dokler se ne premislita, vsaj vem, da sta še vedno mlada in čistega srca.«

Ta čas, ko sta se dečka veselila počitnic, je gospodična pogosto govorila z Jerajevimi o njuni prihodnosti. Tudi o pismih djadje Semjona je bila večkrat beseda.

»Stvar bo treba dognati,« je menil gospod Jeraj, ko sta se fanta vrnila po tretji šoli. »Skrbi me, kje je djadja spravil zaklad... Dalj ko odlagamo, bolj je mogoče, da ga najde kdo, ki nima pravice do njega.«

»Počakajte še letos,« je zaprosila gospodična Milena. »Kadar se človek dotakne zlata in srebra, mu pade v dušo prva senca, in potem ni nikoli več tako svetlo kakor prej... Pustite sirotku še ta košček mladosti.«

Sklenili so torej, da dobi Kostja djadjevi pismi drugo leto, ko bo četrty razred gimnazije za njim.

In spet je prišel dan ločitve. Založena z dobrimi nauki in drobižem za potrebe, sta se prijatelja odpeljala s svojim dobrotnikom v zlato jesen.

»Še petkrat se bova tako vozila,« je spotoma rekel Kostja, »in potem še štirikrat ali petkrat... To gre po polževo! Venomer se mi zdi, da bi moral

biti daleč nekje spredaj... Zamišljam si, kaj bo nekoč... pa ne pride in ne pride...«

»Vidiš, bratec,« se je oglasil gospod Jeraj izza vodila, »človek mora biti potrpežljiv. Ko smo stali na solunski fronti, se nam je tudi zdelo, da se ne ganemo z mesta. Pa smo se le premikali, časih malo, časih nič, časih pa precej, na mojo vero!«

A Kostjeva kozaška kri se je branila počasnega napredovanja. Vse mu je šlo po bliskovo izpod rok. »Čez drn in strn do zmage!« je bil rekel djadja Semjon...

Pravi čarovnik je bil. V šoli ni preslišal niti besedice, in kadar je prišel domov, je imel vse že v malem prstu. Opravil je naloge, nato pa odprl kako rusko knjigo ali razgrnil zemljevid. Zaverovano je romal s prstom po črtah, ki so pomenile ceste in železnice. Vse so ga vodile v Rusijo. Kostja je znal opisati potovanje v Moskvo, kakor da je bil včeraj tam. Kar koli si ga vprašal o Rusiji, na vse ti je dal odgovor. Časih je v sanjah hodil po nji, in Peter ga je slišal, kako pripoveduje ruskim ljudem o sebi, o Podgori, o zvestem kozaku Semjonu.

Petra je čedalje močnejše obhajala slutnja, da ima prijatelj neko misel, ki je niti njemu ne pove.

»Kostja,« ga je vprašal kmalu po binkoštih, »ali te še vedno vleče v Rusijo?«

»Še vedno,« je rekel Kostja. »Vsak dan bolj.«

»Saj ne moreš tja,« je dejal Peter čez čas. »Nihče ne dobi potnega lista.«

»Skrivaj bi ušel čez mejo.«

»Obmejne straže streljajo!«

»Ponoči bi se splazil mimo njih. Ali ne veš, kako se znam plaziti? Nihče me ne sliši!«

»In daleč je...«

»Vem,« Kostja je hitro povedal, koliko kilometrov. »Utrjen sem. Pomiš, kako sem lani nekoč ves dan hodil po hribih okrog Podgore? Dvanajst ur sem bil na nogah. Dvanajstkrat pet kilometrov je šestdeset kilo-

metrov na dan; v treh tednih prehodim tisoč dve sto kilometrov.«

»In reke so vmes,« je strahoma šepnil Peter. »Široke, globoke reke!«

»V plavanju me nihče ne prekosi.«

»Zato se hodi vsak dan kopat!« je Peter pomislil. »Plava ko riba, vsi se mu čudijo... Kostja,« je rekel ves potr, »ali ti pri nas ni dobro?«

»O, dobro!« je vzkliknil temnolasi deček. »Na vsem svetu ni boljših ljudi, kakor si ti in Jerajevi in gospodična Milena. Ker pa vem, da je moja domovina tam — Petja, saj si ne moreš misliti, kako me kliče in vabi! Spati ne morem, tolikanj si želim nazaj! In djadji sem obljubil... Že zato moram iti, ker si mislim: tam je nemara še kdo podoben Semjonu!« je zamrmral s takim glasom, da je Petra srce zabolelo.

»Že dolgo slutim,« je rekel ta čez čas. »Pojdeš in me pozabiš. Jaz pa...« Bled je gledal proti oknu in usta so mu drgetala.

Tedajci je začutil, kako ga nekdo vroče drži za roke. Kostjev obraz se je nagibal k njemu, in oči — da, to so bile prave, zveste oči njegovega Kostje!

»Tebe, Petja moj? Če bi pozabil tebe, bi pozabil nekaj... ne, sploh najlepše... nu, zdaj veš! Življenje bi dal zate, nikar pa da bi te pozabil.«

Petru se je odvalil kamen od srca, kajti tako iskreno mu Kostja že dolgo ni bil potrdil svojega prijateljstva. Čvrsto sta zrla drug drugemu v oči. Petrov Kostja in Kostjev Peter — tako naj ostane do smrti!

»Si res moj prijatelj, Petja?« je Kostja nadaljeval. »Prav zares?«

»Grdoba, da vprašaš! Če kdo, sem jaz.«

»Petja, ne bodi hud... Reči hočem: toliko prijatelj, da me ne bi izdal? Nikomur ne?«

»Nikomur,« je odkimal Peter po dolgem molku. »Srce mi ne bi dalo... Za Boga, Kostja, menda ne misliš že danes na pot?« se je prestrašil.

»Ne danes in ne jutri. Sam ne vem, kdaj...«

Prišle so velike počitnice. Gospod Jeraj je bil to pot po kupčiji v Milanu, in naša prijateljca sta se z vlakom vračala domov. Židane volje sta sedela v železniškem vozu ter ogledovala sopotnike. Petošolca! Še malo, pa jima bo svet odprt!

Tako sta se pomenkovala. Kostja je bil razigran in neskrben; Peter bi bil glavo stavil, da ne misli na nič drugega kakor na srečne počitniške dni, ki so pred njima. Tisti mah pa so dobile prijateljve oči drugačen pogled. Strmo so se uprle mimo Petra v dva delavca, ki sta sedela na tretji klopi. Peter se je ozrl in ujel košček razgovora.

»Na Rusko jo je popihal,« je eden izmed mož pripovedoval tovarišu. »Pretihotapil se je čez mejo, prišel do Dunaja in potrkal na ruskem poslaništvu. 'Tako in tako,' je dejal, 'potnega lista nimam' — pa ga je dobil. Zdaj dela pri Dnjeprostroju. Piše, da se mu dobro godi...«

Ko sta začela drug razgovor, se je Kostja obrnil k Petru.

»Si slišal?« je rekel z vročnim glasom. »Na Dunaju je dobil potni list, pa je sedel v vlak in se odpeljal... Da mi ni zdavnaj prišlo na misel!«

Od tega trenutka naprej je bil ves zamišljen. Šele pri gospe Jerajevi, ki sta jo lepi izpričevali do solz razveselili, je spet oživel.

»Oh, dečka,« je pri južini rekla ljubezniva gospa, »kako rada vaju imam! Premislita, koliko očetov in mater je danes žalostnih, čeprav so vse žrtvovali za otroke. Vidva pa — nu, počakajta, da se vrne moj mož. Potem...«

Malo je manjkalo, pa bi jima bila izdala, da sta z gospodom Jerajem sklenila povabiti Petra, Kostjo in njuno učiteljico za štirinajst dni v Dalmacijo. Že dolgo sta vse večere govorila o tem, kako bodo skupaj pluli po sinjem morju, od otoka do

otoka in od mesta do mesta. A to je bilo še skrivnost, in gospod Jeraj je hotel dečka sam iznenaditi z veselo novico.

Petra je vleklo domov. Spogledal se je s prijateljem, se zahvalil dobri gospe in ji naročil lep pozdrav za gospoda Jeraja.

»Tako, ko se vrne, pride v Podgoro,« jima je rekla pri odhodu. »H Kostji pride, nekaj važnega mora govoriti z njim.«

»Kaj ti le hoče?« je Peter vprašal tovariša, ko sta se vzpenjala navkreber.

»Kdo ve?« Kostja je skomignil z rameni. Na tihem se mu je nekaj zdelo, in njegovega srca se je pollašal nemir...

Zdaj bi vam rad opisal Petrovo svidenje z domačimi: kako ga je mama presrečna stiskala k sebi, kako ga je oče dolgo držal za roke in spet trdil, da ima mušico v očesu, in kako so bili bratca in sestra veseli daril, ki jih je prinesel. A kaj, ko imam še toliko drugega na misli!

Tretji dan po vrnitvi dečkov je bilo v koči spet staro življenje. Kostja in Peter sta bila razložila svoje knjige, podgorška mladina je prihajala v vas, in prav ta mah je godec Tine pred vrati ubiral kozaški ples. Prešerni zvoki harmonike so že udarjali Kostji v pete, ko sta prišla od šole gospod Jeraj in gospodična Milena.

»Nehaj, Tine, danes ne bo nič,« je z nasmeškom rekla učiteljica. »Opravek imamo... Idite, otroci, drugič pridite!« se je obrnila h gledalcem.

Samo Peter je smel ostati. Ko so sedeli v koči in je zavladal okrog vogalov mir, je gospod Jeraj potrkal s prstom ob mizo.

»Z vašno stvarjo prihajava,« je izpregovoril. »Velik fant si že, Kostja, zrasel si z leti in modrostjo... skratka, sklenila sva, da ti izročiva pismi, ki nama jih je zaupal djadja Semjon...«

S temi besedami je položil pred Kostjo ovitek, na katerem je deček

takoj spoznal kozakovo pisavo. In gospodična Milena je segla v svojo torbico ter podala Kostji prav takšno pismo.

»Menim, da sta enaki,« je rekla. »Djadja je mislil na vse. Če bi se eno pismo izgubilo — denimo, da bi ga uničil požar — bi še vedno ostalo drugo... Da, tako je dejal.«

Kostja je pobledel, in roka mu je drhtela, ko je segel po pismih. Gospod Jeraj ga je ustavil:

»Počakaj, sinko... To pismo je poslednja beseda moža, ki si ga imel rad mimo vseh na svetu. Ko bi djadja zdajle vstal od mrtvih in sam prišel k tebi, bi najbrže govoril s teboj v štiri oči... Jeli? Pustiva te torej samega. Prečitaj djadjevo sporočilo, Kostja, premisli ga, in če nama boš imel potem kaj povedati... ali če boš potreben dobrega sveta... tedaj veš, kje naju najdeš. Pojutrišnjem pridita oba v Dobravo. Slišal sem o vajinih lepih izpričevalih in sem vama pripravil novico, ki vem, da je bosta vesela. Do svidenja!«

Vstal je. Tudi gospodična se je vzdignila. Za hip je še obstala poleg Kostje in držala roko na njegovi glavi, kakor da se ne more odločiti. Srce jo je opominjalo, naj ne odide: Kostja je deček, oh, tako mlad je še, morda bi jo zdajle potreboval. Kar dobro bi bilo, da bi sedela pri njem, ko bo čital djadjevo pismo... Toda gospod Jeraj je čakal. S težkim srcem se je odtrgala in šla.

Kostja je nepremično strmел v naslov na pismu: »Mojemu dragemu Kostji... Peter mu je hotel reči »do svidenja«; ko pa prijatelj ni vzdignil glave, se je tiho odmaknil. Kostjo je to zdramilo.

»Ostani, Petja,« je šepnil, kakor da se budi iz sanj. »Pri meni bodi.«

Hkrati je pretrgal ovitek, razgrnil pismo in jel polglasno čitati.

»Kostja, golobček moj! V gozdu, ob znožju skale, pod katero sva nekoč brala ajdovčke, dve pedi pred razpoko in tri pedi globoko v tleh, je

zakopana skrinjica. V tej skrinjici je spravljen rodbinski lišp tvoje matusške Vere Andrejevine in nekaj zlatega denarja. Skril sem ga, da ne bi prišel v tuje roke, in ti pišem to pismo, da ga boš vedel kje iskati, kadar me več ne bo. Prosim Boga, naj me pusti pri tebi, dokler si še otrok in ne bi znal sam gospodariti s svojo lastnino; če me pa prej pokliče, se obrni do gospoda Jeraja in Milene Pavlovne za pomoč in nasvet. Razen tema dvema in svojemu prijatelju Petru ne povej živi duši, kajti človeška lakomnost nima mej... Ta zaklad, Kostja moj, je kupljen za muke ljudstva, ki je robotalo tvojim očetom. Vse, kar vzameš od njega, si dolžan stoterno vrniti svojim bratom... Ne pozabi domovine in bodi dober! To ti naroča tvoj zvesti

djadja Semjon.

Drugo pismo je bilo enako prvemu. Ko sta dečka prečitala starčevo sporočilo, dolgo nista mogla govoriti. Sreci sta jima glasno razbijali. Čez čas je Kostja stisnil pismi k sebi, kakor da je v papirju še trohica živega djadje, in ju pobožno zaprl v omaro, kjer je hranil svoje reči. Nato se je obrnil k prijatelju.

»Petja,« je rekel, »ali pojdeš z menoj?«

»Pojdem, Kostja... Kam pa?«

»I glej ga, po zaklad! V temi morava iti, pozno, ko ne bo nikogar več zunaj... Velja?«

Ves ostanek dne sta se pripravljala. Kostja je poiskal lopato in orožje djadje Semjona. Sam je vzel kozakovo bodalo, Petru je dal njegov težki samokres.

Večerjala sta pri Novakovih. Petrova mama je ugibala, kaj jima je noč, da se toliko časa ne vzdigneta.

»Ali nista nič zaspana?« je rekla, ko ji je glava v tretje kinknila na prsi. »Mladi ljudje morajo biti zgodaj v postelji in zgodaj pokonci!«

Skoraj nikjer ni bilo več luči in od nikoder več glasu, ko sta se vrnila v koč. Zadnji krajec je svetil z neba.

Ko je ura odbila enajst, sta se odpravila. Kostja je dal lopato Petru, sebi pa je naprtil djadjovo sabljo.

»Čemu to?« se je Peter zavzel. »Saj imava bodalo in samokres.«

»Potrebovala jo bova,« je odvrnil Kostja. »Pojdiva.«

Sence dreves so se pošastno razprezale po gozdni stezi. Ponekod so bile tako črne, da nista videla niti za korak naprej, kadar se je mesec skrila med oblake. Večkrat sta v grozi obmrla na mestu, se držala za ramena in prisluškovala skovikanju nočnih ptic. Nazadnje je Kostja zavil s steze navkreber. Pod nogami jima je šelestelo listje, ki se je vdajalo v mah.

»Tu sva!« je pritajeno šepnil Kostja. »Glej, tu je skala... in tu razpoka...«

Kleče sta odmerila razdaljo in jela odgrebati listje. Pod listjem je ležal debel kamen. Morda je bil djadja z njim zaznamoval kraj. Kostja ga je položil v stran.

»Daj lopato,« je dejal.

Ni je še bil desetič zasadil, ko je zadela ob nekaj trdega. Kostja je previdno odkopal prst. Še trenutek, pa je utipal skrinjico, zavito in povezano, kakor jo je bil tisto noč starec odnesel z doma... Dobri, skrbni djadja Semjon!

»Kaj ti je, Kostja?« se je splašil Peter, ko je prijatelj nekam krčevito zasopel. »Menda ne jočeš?«

»Oh, nič... Primi, Petja, prosim te.« Dal mu je skrinjico, spet vzel lopato in podaljšal jamo na obe strani. Ko je bila dovolj dolga, je položil sabljo vanjo in jo jel zasipati. Mesec je baš toliko svetil skozi drevje, da je Peter videl, kaj dela.

»Sabljo pokopavaš, Kostja?« je šepnil. »Čemu pa?«

Kostja je molče zasul jamo, položil kamen nazaj in skrbno raztresel listje, kakor je prej ležalo. Šele ko je vstal, je odgovoril na Petrovo vprašanje.

»To je kozaška sablja,« je rekel s čudnim glasom. »Ne gre, da bi si jo

kdo ve kdo za šalo obesil na zid...«

V Petru se je zganila tesnoba. Kaj je bilo Kostji nocoj? Toda prijatelj je vrgel lopato na ramo in nameril korake proti domu. Peter je krenil za njim.

»Ne boš sam nosil skrinjice?« je vprašal.

»Ne, Petja, le nosi jo,« je Kostja odvrnil. »Tebi zaupam bolj kakor samemu sebi.«

Kakšen je bil! A zaklad v skrinjici je rahlo požvenketaval... Ta pustolovščina, sveta nebesa! Od samega nemira nad nočno prigodo se Peter ni mogel pripraviti, da bi dognal, kaj roji Kostji po glavi.

Ko sta prišla v kočo, je Kostja najprej zaklenil vrata in zagrnjal okna, šele nato je prižgal luč. Nestrpnost je odmotal vrečevino, odprl skrinjico in stresel, kar je bilo v nji, na mizo...

Nekaj trenutkov nista verjela svojim očem. Prstani z iskrecimi se briljanti in drugimi kamni, ki jim dečka niti vsem imen nista vedela, umetne verižice, zlati obroči, obeski, zaponke — vse to je ležalo pred njima na kupu! Vmes je bilo nekaj usnjenih škatljic; v eni sta našla ogrlje iz velikih, prekrasnih biserov, v drugi smaragdno zapestnico, v tretji šapelj iz demantov in rubinov... Med kupom je bila skrita usnjena možnja; ko jo je Kostja odvezal, se je zableščalo zlatnikov za dve pesti...

»Bogat si, Kostja!« je Peter zamrmral. »S tem si lahko kupiš najlepšo hišo v Ljubljani... Študiraš lahko, kar koli te je volja, in... oh, po vsem svetu lahko greš, vse dežele lahko vidiš!«

»Misliš, da bi za vse to prišel v Rusijo?« je vprašal Kostja.

»Kako za vse? Za eno samo teh dragotin!«

A Kostja je preskočil na nekaj drugega. »Petja,« je rekel, »moj dobri Petja, vzemi si nekaj za spomin... Vzemi, da boš zmerom mislil name!«

»Kaj meniš, da drugače ne bi?« je užaljeno vprašal Peter. »Tudi tako drži, kar drži.«

»Ne, nekaj moraš sprejeti. Vsaj tale prstan vzemi.«

»Prav ničesar ne vzamem!« je Peter odbil. »Kaj imaš boljšega od tega, da sva prijatelja? Ves kup ni toliko vreden... In sploh,« je nadaljeval, »ali nisi čital: ta zaklad je kupljen za muke ljudstva, ki je robotalo tvojim očetom? To je kakor posojilo, Kostja, da laže dosežeš svoj cilj... in ko ga dosežeš, moraš vse to stoterno vrniti bratom... Tako hoče djadja Semjon!«

»Petja,« je vzneseno zaklical prijatelj. »Petja, dragi moj! Ti me razumeš bolje kakor jaz sam... Kar si zdajle rekel, je čista resnica. Djadja hoče, in ti praviš, da ga moram ubogati... O, Petja, koliko tolažbe je v tem, da tako govoriš!« Smehljal se je, razburjeno stresal Petra za ramena in ga gledal s solznimi očmi. »Vse moram vrniti bratom, da, prav imaš,« je nadaljeval; »a to ne pomeni, da ne bi smel deliti s teboj! Kdo na svetu mi je zvestejši brat kakor ti, moj Petja? Da ni bilo tebe, bi Kostja ne bil več živ; kako bi potem sploh mogel vračati svojim bratom?... Nu, nikar spet ne vzroji. Morda se še kako premisliva... Pojdiva spat,« je končal, »polnoč je zdavnaj minila, in jutri... jutri... Truden sem.«

Hitro sta zložila dragotine v skrinjico, in Kostja si jo je dejal pod zglavje. Zaspal pa dolgo ni, škripanje njegove postelje je Petra nekajkrat zbudilo. Ko je ta nazadnje odprl oči, je bil svetel dan. Kostja je sedel za mizo in pisal pisma. Dve sta bili že zalepljeni, tretje je pravkar končaval. Nato je spravil vsa tri pisma v predal.

Peter je stekel v kuhinjo. Ko se je umil in prinesel kavo, je našel prijatelja pri čudnem opravilu. Kostja je bil vzel dve novi srajci, vdel eno v drugo in se pogumno lotil naloge, da ju sešije. Okna je bil spet zagrnjal, in

na mizi pred njim je stala skrinjica z zakladom.

»Kaj delaš, človek?« je Peter ostrmel. »Ali ni škoda lepih srajc?«

»Videl boš,« je Kostja odvrnil. »Kdor hoče jesti jajčnico, mora ubiti jajce. Drugače ne gre.«

Peter je zmajal z glavo, vzel knjigo in šel pod oreh; toda snočnja dogodivščina in Kostjevo skrivnostno vedenje mu nista dala miru. Pa ne da bi prihajalo tisto, česar se je tolikanj bal?

»Zakaj ne pove?« je ugibal. »Ali mu nisem obljubil, da ga ne izdam?«

Tedaj je začul prijateljev glas. Zaprl je knjigo in planil v kočo. Okna so bila odprta, v solnčnem pramenu je stal Kostja sredi izbe. Sešiti srajci je imel na sebi, in — skrinjica je bila prazna...

»Glej, Petja, to sem delal,« je dejal. »Ves zaklad sem všil med srajci! Potipaj: sleherni košček je čvrsto pripet, in če oblečem suknič — takole — ne more nihče ničesar opaziti... Razumeš?«

»Kaj ne bi razumel!« Peter je čutil, kako se mu lice pači od bolečine. »Zdaj mi je vse jasno... To noč si se odločil, da pojdeš!«

»Da, Petja moj.« Kostja mu je položil roke na ramena in se presunjeno zagledal vanj. »Pa ne šele snoči. Zdavnaj, zdavnaj vem, da moram iti. Ruska zemlja me kliče, Petja, in dokler je ne bom čutil pod seboj, ne bom imel miru... Ves čas sem ti z vsako besedo dopovedoval in te pripravljaj. Ali nisi razumel?... Ljubi Petja, to je najino slovo...«

Obema so se ulile solze. Peter bi bil rajši verjel, da je sodnji dan, kakor da ga Kostja zapušča. Kaj bo zdaj z njim?

»Tako lepo nama je bilo,« je vzhlipnil in se vrgel prijatelju okrog vratu, »tako srečna sva bila zmerom... in zdaj... Kaj sem ti storil, Kostja, da nočeš ostati pri meni?«

»Storil, Petja? Toliko dobrega, kakor zlepa nihče nikomur. Lepo je bilo, Petja moj, in kdo ve... morda ne

bom nikdar več tako srečen... Toda riba ne more živeti brez vode, Kostja ne brez Rusije... Misliš, da se meni ne trga srce? Ne jokaj. Možje moramo vse prenesti, pravi gospod Jeraj.«

»Gospod Jeraj!« Peter se je oprijel poslednje bilke. »In gospodična Milena... Joj, kaj porečeta?«

»Vse sem premislil,« je rekel Kostja in stresel glavo. »Tu v predalu sta pismi za njiju. Odlagaj, dokler moreš, potem jima daj... Pametna človeka sta. Najprej se bosta bala zame, ko pa sporočim, da je šlo po sreči, bosta celó vesela. Tudi onadva ljubita svojo zemljo, in da sta na mojem mestu, bi storila isto kakor jaz.«

Peter je žalostno odkimal. »Kaj naj ti še rečem?« je vzdihnil čez čas. »Jaz govorim, ti pa pripravljaj oprtnik...«

Kostja je bil pograbil najpotrebnejše reči za pot. Zdaj je zapel jermen in vrgel oprtnik na pleča.

»Kadar se vrneš v Ljubljano, pozdravi profesorje in tovariše... Naj mi odpuste, če sem koga razžalil.«

»Petja, kako si rekel nekoč? Da bi bil rajši v svoji domovini berač kakor na tujem gospod... Vidiš, tudi jaz tako pravim. Pa morda niti treba ne bo,« je dodal s pomembnim glasom. »Načrt imam... Nu, pojdiva, Petja, spremi me!«

Ko sta zaklenila hišna vrata, je za trenutek podržal roko na kljuki. »Z Bogom, ljuba kočica!« je zašepetal. »Z bogom...«

Zavila sta okrog vogala v gozd in ubrala prav tisto stezo, po kateri sta nekdanj Peter in gospodična Milena v plohi in nevihti dirjala Kostji na pomoč... Peter je stopal vstric prijatelja, kakor da bi ga vodil na morišče. Kako, le kako naj ga udrži? Sto zvičaj mu je prihajalo na misel, a vse so bile jalove. Če bi mu ubranil, bi ga izgubil za zmerom, kajti Kostja bi smel po pravici trditi, da ga je izdal!

Govorila sta, a Peter se ni ne takrat zavedal ne pozneje spominjal, o čem. Toliko je razumel, da je bil Kostja ob zori na djadjevem grobu.

»Djadja, proščáj, sem mu rekel. In zdelo se mi je, da ga slišim, kako odgovarja: »Nu, tak idi, golúbčik... Idi že, i blagosloví tebjá Gospod!...«

Kako grozljivo hitro je bilo konec gozda, kako strašno naglo se je dolina pokazala očem! Na zadnjem ovinku pred brvjo je Kostja obstal. Razprostrl je roke in objel Petra, kakor bi ga hotel zadušiti.

»Petja moj,« je izpregovoril, in glas se mu je trgal in trepetal, »hvala ti za vse — za vse! Najino prijateljstvo je bilo... ne, najino prijateljstvo je najlepše in bo zmerom najlepše v najinem življenju... Kako smo peli v šoli? »Ne zemlje moč ne moč neba...!«

»...in ne peklá ognjena sila vezi ne bode razrušila!« je Peter zaihtel. »Kostja, nikoli, nikoli te ne pozabim!«

»Nikoli, nikoli te ne pozabim, Petja, ljubi moj... Z Bogom — ne, ne: do svidenja, Petja!«

Vse Kostjevo srce je bilo v njegovih temnih očeh, vsa njegova duša je bila v tem stisku desnice. Nato je planil po klancu nizdol...

Petru je bilo, kakor da se mu vdirajo tla pod nogami. Z vso močjo svojih bistrih oči je strmel za njim. Zdaj stopa po brvi, bruna pojo pod koraki njegovih nog. Zdaj stoji na oni strani, ozira se in mu maha z roko... Spet je krenil naprej. Čedalje manjši je, čedalje nedosežnejši... Glej, še ga vidi. Zdaj poje, čuj:

»Rjové in stoka Dnjeper široki...«

Naprej, naprej... Še se ozira, še maha nazaj. Komaj da ga Peter razloči. In zdaj... zdaj je izginil v solnčnem blišču... Cesta ga je vzela, utonila je sreča Petrovih deških let!

Ubogi Peter se je vrnil v gozd. Tam je dolgo, dolgo sedel na štoru in se tiščal za oči...

In zdaj je povesti konec.

Prav za prav — konec še davno ne. Peter in Kostja sta bila mlada, lep kos življenja se je raztezal pred njima kakor jasno začrtana, s solncem

oblita, z upi in srečo obrobljena pot; in ker sta si bila pri slovesu obljubila, da bo živelo njuno prijateljstvo do groba, si lahko mislite, koliko zanimivega bi vam še lahko povedal. Za tri debele knjige bi bilo, v »Našem rodu« bi devetkrat zmanjkalo prostora!

In tako sem se bil že od kraja namenil, da vas povedem samo do razpotja, ki pomeni važen mejnik v usodah naše dvojice. Temu razpotju smo se približali s Kostjevim odhodom v domovino, po kateri je tolikanj hrepenel. Lahko bi torej napravil piko in prepustil vse ostalo vaši domišljiji, naj ta nadaljuje in dokonča, kar meni ni bilo mogoče. Ker pa vem, da hočete imeti vse iz prve roke in se zanesete samo na mojo besedo — naj bo! Pripovedovati in opisovati vam ne morem, ker nimam več kje, toda kratko in preprosto vam povem, kar je še vredno omembe.

Ko se je Peter ves potrt in žalosten vrnil v Semjonovo kočjo, je našel na mizi listek s prijateljevim poslednjim sporočilom. »Ljubi Petja,« — tako nekako je pisal Kostja — »ko prebereš te vrstice, sezi v luknjo pod hišnim pragom: tam sem ponoči skrtil nekaj malega, da boš imel, če bi prišli hudi časi, ali da si lahko privoščiš izpolnitev kake želje, v spomin na najino prijateljstvo. Najbolj bi me razveselilo, če bi ta malenkost pripomogla, da me po dokončanih študijah obiščeš v Rusiji...« Peter je šel pogledat, in kaj menite, kaj je privlekel iz luknje? Star usnjen mošnjíč, ki je svoje dni rabil djadji Semjonu; in ko ga je odvezal, je našel v njem dvajset rumenih zlatnikov!

To je bilo zelo lepo, in ubogi Peter je bil globoko ganjen; a kaj so mu pomagali zlatniki, ko prijatelja ni bilo? Srce mu ni dalo, da bi prelomil dano besedo ter obvestil gospoda Jeraja, gospodično Mileno ali koga drugega o Kostjevem begu, hkratu pa ga je bilo groza misliti, kaj porekoti dobri ljudje, ko zvedo, da je odšel...

Skrivanje ni mnogo zaleгло: Novakova mama je jela že drugi dan ugibati, kaj je Petru, da tiči kar doma, in kaj je s Kostjo, da ga ni na izpregled; gospodična Milena se je takisto vznemirila in jela povpraševati, in ko ga je le prehudo pestila in zasliševala, je Peter nazadnje pobesil glavo ter ji podal Kostjevo pismo. Gospodična se je silno prestrašila, vsa bleda je zgrabila Petra za roko ter ga na vrat na nos vlekla h gospodu Jeraju. Ta je kar obnemel, dobra gospa Jerajeva se je milo razjokala, gospodična Milena prav tako, in vsi trije so obsuli Petra z grenkimi očitki. Da ne bi bil smel molčati, so rekli, in da bo on kriv, ako se zgodi Kostji kaj hudega. »Posebno še, ker je imel s seboj dragocenosti,« je dejal gospod Jeraj; »ali mar ne veš, da je prepovedano tihotapiti zlato in drago kamenje iz države in da je za to določena stroga kazen? Če ga dobe, ga bodo kaznovali kot zločinca; vsa lepa prihodnost mu pojde po zlu!«

Nato pa so jeli govoriti sem in tja, in vsak je imel kaj pripomniti v Kostjevo opravičbo. Celó jeza gospoda Jeraja se je unesla. »I nu,« je rekel nazadnje, »hudo je in skrbi me in nič kaj lepo se mi ne zdi, da nas je tako nepričakovano zapustil — a kar je res, je res: Kostja je pogumen dečko, in jaz kot star vojak mu želim vso srečo na pot. Da sem na njegovem mestu, ne bi bil ravnal nič drugače. Lepo je, če kdo tako vroče ljubi svojo domovino. Prosimo Boga, da se mu ne bi zgodilo kaj hudega...«

Tako so tudi storili. Prosili so Boga in trepetali za Kostjo in strahoma čakali novic o njem. Gospod Jeraj je venomer trdil, da najbrže ni prišel čez mejo: zgrabili ga bodo, in v spremstvu orožnikov se bo vrnil na Dobravo ... Toda Kostje ni bilo od nikoder. Kakšna so bila ta čas njegova pota, kod se je skrival in kaj je doživel?

Sam Bog si ga vedi, kaj! Toliko vemo, da je enega tistih dni prestopil

prag ruskega poslanštva na Dunaju mlad, zagorel fanté v ponošeni, od dežja izprani obleki in raztrganih čevljih. Hotel je govoriti s poslanikom in za nič ni maral povedati, kaj bi rad od njega. Nazadnje so fantu ustregli ter ga odvedli k prijaznemu, že osivelemu gospodu. Komaj sta bila sama, se je fantu krčevito izpremenil obraz. Padel je na kolena, razprostrl roke in ihté zaprosil: »Gospod poslanik, dovolite mi, da se vrnem v Rusijo! Moj oče, polkovnik Platov, je zanjo junaško padel na vojni; mamica, Vera Andrejevna Platova, je z menoj v naročju pobegnila pred revolucijo in umrla v Beogradu. Kozak Semjon Nalevajko je potem skrbel zame kakor rodni oče in mi še na smrtno uro naročil, naj se vrnem v Rusijo. 'Ta je tvoj dom,' me je učil, 'zanjo delaj, da poplačaš svojim bratom, kar so storili za tvoje očete!' Glejte,« je vzkliknil Kostja Platov in si jel trgati srajco s telesa, »náte, vse sem vam prinesel: to so dragulji moje matere, djadja Semjon jih je hranil zame, da bi se mogel izšolati in vrniti. Dam vam jih: za Rusijo, za njene otroke, za vse, kar potrebujejo. Ničesar ne maram zase, a dajte mi, da bom eden izmed njih in se bom smel učiti in delati kakor vsi moji bratje!«

Po teh besedah je nastal v poslankovi sobi molk. Kostji je od razburjenja glas utihnil, poslanik pa je zavzeto strmél zdaj na dragotine, ki so se lesketale pred njim, zdaj na fanta, ki je bil zmožen tako nesebične ljubezni do rodne dežele. Mnogo misli se je pletlo v glavi sivolasega gospoda, in pri srcu mu je bilo mehko kakor že dolgo ne. Čudno je trenil z očmi, nato je vstal, vzdignil Kostjo ter ga krepko, krepko objel in stisnil k sebi. »Kostja Platov,« mu je dejal, »svobodna Rusija te pozdravlja z usti svojega zastopnika in te sprejme za svojega. Da bi imela mnogo, mnogo takšnih sinov!«

S tem pa veselje še ni bilo končano. Poslanik je poklical svojo ženo, lepo, takisto že starejšo gospo, ter ji predstavil Kostjo kot — njenega sorodnika! Poslanikova soproga in pokojna Vera Andrejevena Platova sta bili namreč pravi sestrični, tako da je bil prišel Kostja že na prvi mah v dobre roke.

»Srečno dospel na Dunaj, vse dobro opravil« — takšna je bila brzojavka, ki je dan po tem prišla v Dobravo in Podgoro. »Te dni odpotujem dalje — Kostja.«

»Te dni« je imel namreč poslanik sam opravka v Moskvi, tako da je vzel Kostjo kar s seboj.

Zdaj, ko so Peter, gospodična Milena in Jerajevi vedeli, da je njihov ljubi Kostja na varnem, jim je vsem odleglo, in gospod Jeraj je menil, da se po tem takem lahko odpeljejo v Dalmacijo. »Že zaradi Petra,« je dejal, »saj vidite, kako je shujšal od žalosti in skrbi. Tam doli se bo potolažil.«

A Peter se ni potolažil vse do dne, ko je prišlo Kostjevo pismo iz Moskve. Dolgo pismo je bilo, tako obširno, da vam ga ne utegnem ponavljati od začetka do konca. Kostja je bil na cilju svojih želj, bil je srečen in poln zaupanja v prihodnost.

»Kakor vidiš, Petja moj,« je končaval svoje pisanje, »zame ti ni več

treba biti v skrbeh. Učil se bom, kakor sem se učil pri vas.

O Petja, šele zdaj vidim, kako velika je domovina, kako krasna je in koliko je njenega bogastva. Vse ima in vse mi daje — samo nečesa mi ne more dati: tebe, Petja moj. Časih se ponoči zbudim in ne morem verjeti, da si tako daleč od mene. So trenutki, ko se kesam, da sem te zapustil. A mislim si: moralo je biti — in potem sanjarim in snujem načrte o najinem svidenju. Kajti, Petja — pa nikar se mi ne smej — bolj in bolj sem prepričan, da pride čas, ko si znova seževa v roke. Tako ali tako, nekega dne se vidiva v Podgori! S to besedo objemlje tebe, gospodično Mileno, gospoda Jeraja in gospo Jerajevo — posebno pa tebe, Petja, mili drug mojih otroških let in prijatelj za vse življenje — vaš zvesti

Kostja.«

Leta so minevala, prijatelja sta s krepko voljo šla za svojimi cilji in se marljivo dopisovala. Peter si je izbral inženjerski poklic in je danes mož na svojem mestu; nič novega ne povem, če zapišem, da pričakujemo od njega velikih izumov, ki utegnejo biti pomembni za ves svet. Tudi Kostja je postal inženjer, graditelj letal in sam letalec.

Cvetko Golar:

V GOZDU

*Ko zapoje zjutraj kos,
v gozdu smreka prebudi se
in pomane si oči —
v jutru mladem pozlati se.*

*Kot visoka je gospa —
z biseri okoli vrata
in v zelenem žametu
čaka dan na dan na svata.*

*Na obronku rjavi bor
sramežljivo se ji skriva —
suh, raztrgan od vetrov
plašč pri belem dnevu šiva.*

ČEVLJARČEK TEKTEK

Ilustriral Niko Pirnat

Čevljarček Tektek ni imel na svetu kaj prida dobrot, nista ga težila ne bogastvo ne prevelika sreča. Pehal se je iz dneva v dan za skorjo kruha in vzdihoval, dokler se ni naveličal vsega, umrl in odšel v nebesa. Ne more se reči, da so ga bili kaj posebno veseli, proti čevljarjem so imeli neke pomisleke. Sveti Peter mu je odkazal prostor precej za vrati in kakega dela naj se loti, mu je naročil. Čevljarček je bil ubogljiv človek in je res stopil po nebesih, našel je tovariša čevljarja svetega Krišpina, pa se nista mogla sporazumeti.

»Lej no,« je dejal Tektek, »zastonj sem delal na zemlji, tu bi pa rad kaj plačila, kaj okroglega, vsaj za pipo tobaka ali za požirek tropinovčka. Križ božji, da bi kar tjavdan garal kar celo večnost! To mi še na misel ne pride!«

Sveti Krišpin je namršil obraz in, ker je imel preveč dela, da bi se pričel prepirati, je pograbil kopito in zapodil Tekteka izpred koče.

Tako je Tektek postaval, ogledal si je že vsak kot v nebesih in loteval se ga je že dolgčas. Nobene krčme ni bilo in nobene tovarišije za karte, samo angelsko petje. No, bilo je lepo, pa preveč dobrote se človek preobje.

Takrat se je k sreči sveti Peter spomnil na svoje sandale. Sedel je pred nebeškimi vrati in jih ogledoval.

Najboljši nebeški čevljar mu jih je bil napravil in zlat cekin je moral dati zanje, pa so se tako zgodaj izmaličile, ali je bilo usnje slabega kova, ali je vse skupaj sešil nemaren vajenec, ki še drete ne zna nasmoliti — bilo je pač tako, da so se v obvalu pokazale luknje in postajale zmeraj večje ter da so popustili šivi.

»Na vsak način moram imeti novo obuvalo,« je mrmral sv. Peter.

»Zdaj za praznike bodo vsi lepo opravljeni, nekateri so si oskrbeli celo nove plašče, jaz naj bi pa lazil pred Bogom s preluknjanimi sandalami? Nak, to bi bila sramota za vsa nebesa! Koj danes bom naročil nove sandale!«

Šel je nekoliko po nebesih, pa je videl, da imajo vsi svetniki nič koliko dela, sveti Krišpin pa največ. Žalosten se je vrnil, slabe volje je ves dan odpiral in zapiral vrata, rohnel nad ponižnimi dušami in razbijal s ključi, dokler mu ni prišlo na misel, da bi poiskal kakega zemljana. Kmalu za vrati je sedel na belem oblačku čevljarček Tektek in se od dolgega časa zibal sem in tja. Svetnik mu je pomignil in čevljarček je zlezal z oblačka in se privlekel bliže.

»Urezal mi boš nove sandale!« je važno dejal vrtar.

»To pa, to!« se je obliznil čevljarček in koj izvlekel čevljarški nož. »Komaj že čakam kakega poštenega dela. Pa ste vi nebeščani tako resni, da še poštenega taroka ne spravim skupaj.«

Sveti Peter je pa resno naročil:

»Biti morajo lepe sandale in jermeni naj bodo pleteni, ne tako lahki, kakor jih napravi Krišpin.«

»Kje bo pa usnje?« je vprašal čevljarček.

Vratar se je neodločno ozrl po nebesih, nato je skomizgnil z rameni.

»I, h Krišpinu stopi, naj ti da kak kos!«

Čevljarček je vtaknil obe roki v žep in brezskrbno odšel po nebesih. Nekje ob stranskih stezicah je imel svojo kočo Krišpin in pred kočjo je stal kup starih čevljev, Krišpin je pa sedel v koči in hitel z delom, da mu je curljal pot po čelu. Ko je ugledal čevljarčka, se mu je stemnilo oko in zagodrnjal je:

»Ali si si izmislil spet kako naga-jivo?«

Čevljarček Tektek se je priklonil, kakor se mu je zdelo, da zahteva oliko, in je dejal, da ga pošilja sv. Peter in da bi rad kos usnja, da bi mu urezal nove sandale. Krišpin je planil pokonci, če se misli norčevati. Kar naj si poišče usnja, kjer hoče, kakšna poštenost pa je to, da mu odjeda zasluge in dobivajo delo zemljani. Seveda, vsi se domislijo za obutev zadnji dan, ti, Krišpin, pa garaj in garaj, da jim ustrežeš!

Čevljarček se je počehljal za ušesi in se vrnil k svetemu Petru.

»Krišpin je slabe volje, noče dati usnja.«

Nebeški vratar je globoko vzdihnil, užalostil se je, da ne bo imel novih sandal, čevljarček je pa nekaj časa okleval, nato se je ponudil, da bi stopil na zemljo in v kaki trgovini poiskal pošten in cenen kos usnja, za dober denar seveda. Sveti Peter je oprezno pogledal po nebesih, nihče ni imel pazke na vrata, segel je v žep in izvlekel zadnje petice:

»Na, pa hitro opravi, saj veš, da se mi mudi. Pa pošteno se obnašaj in nikar ne zapravljaj denarja!«

Čevljarček je preštel petice, obraz se mu je nasmejalo in ročno je smuknil skozi vrata iz nebes.

Šel je in šel, stopal je po stezah in skozi gozd, prehodil je široko polje in dospel v prijazno vas. Dolga je pot iz nebes in čevljarček Tektek se je bil utrudil in ko je zagledal krčmo, se je spomnil, da je neznansko žejen in je krenil vanjo. V izbi so sedeli možje, prijazno jih je pozdravil in ko je videl, da imajo v rokah pisane podobice, se jim je približal. Molčali so in ga opazovali, nato je dejal eden:

»Kaj tiščiš k nam, suhec, saj je nimaš prebite pare!«

Čevljarček se je ujezil, segel je v žep in potegnil iz njega pest svetlih petic, da so se vsem zableščale oči. Nato so ga povabili k igri in bahato je sedel med nje in metal karte do pozne ure. Bil razgret in je nekaj časa dobival, potem je začel izgubljati pa znova dobivati, no, proti koncu je postal suh in začuden se je okrenil po sobi:

»Ne morem več igrati,« je dejal.

Pa so še oni odložili karte in se mu smejali. Tedaj, se je domislil, da je bil to nebeški denar in da bi moral kupiti zanj usnja za sandale svetega Petra. Prijel se je za glavo in od žalosti zaječal. Igralci so se potihoma izmuznili iz krčme in ostal je sam. Znova je začel vzdihovati in tožiti, kako nesrečen človek je.

Tedaj se je dvignil izza peči dolg človek in prisedel k njemu.

»Dovoli, saj nekoliko se že poznavala!«

Čevljarček je debelo pogledal, pa je spoznal vraga. Nekako v strahu je vprašal:

»Kaj si bil ves čas tu?«

Vrag je prikimal:

»Pomagal sem onim mešati karte.«
Čevljarček se je ujezil:

»Torej si ti kriv, da sem prišel v tako nesrečo.«

Vrag si je pogladil brado, skrivnostno se je nasmejal, nato je šepetaje nadaljeval:

»Napraviva kupčijo, pa pomagam tudi tebi, ali ne?«

Čevljarček je omahoval, moral bi se že vrniti, pa še nima usnja, na vražje kupčije se pa ni spoznal.

»Bi me že rad osleparil, kajne? Ni ti za drugega, kakor da bi prišel do moje duše in jo na kak zvijačen način spravil s seboj.«

Vrag je pa povetil glavo in je odkimal, da ne mara čevljarčkove duše. Duša je svobodna, bo že sama prišla na obisk, če bo hotela. Morda bi se zmenila za kaj drugega, na primer, če bi vrgel skozi lino pri nebeških vratih ogrinjalo Device Marije, tisto svetlomodro ogrinjalo, ki so vanj všite zlate zvezde.

Čevljarček se je pokrival in sprva ni hotel nič slišati o tem, on živi le blizu vrat in gre malokdaj po kakem opravku po rajskih vrtovih, kjer se sprehaja Devica Marija. Ko je pa legla na zemljo noč in bi se moral že davno vrniti k svetemu Petru, je začel omahovati in naposled ga je vrag pregovoril, da je udaril v roke in obljubil, da vrže o prvi priliki skozi lino svetlomodro ogrinjalo Device Marije.

Vrag je segel v žep in izvlekel možnjo ter mu odštel natanko toliko svetlih petic, kolikor jih je zaigral. Ko je čutil čevljarček spet denar v žepu, si je oddahnil in koj je pohitel, da

kupi kaj usnja. Vrag je šel za njim in kar v prvi vasi sta prebudila starijega čevljarja in napravili so dobro kupčijo. Tektek si je obrisal zaskrbljeni obraz in je pohitel proti nebesom. Prišel je do vrat v zgodnjem jutru, ko se je sveti Peter pravkar zbudil in je odpiral vrata ter se razgledoval po vremenu.

»Dolgo te ni bilo, gotovo si kje popival.«

Čevljarček pa ni rekel ne bev ne mev, izvlekel je lepo usnje in ga začel rezati. Sveti Peter se je koj udobrovolil, ko je opazil priprave za nove sandale, počenil je k čevljarčku in s pazljivimi očmi spremljal vsako njegovo kretnjo.

Čevljarček je pa delal in sopihal:

»Seveda, koliko pota sem pa imel, vse noge sem si izbrusil za tale košček usnja. Zdaj je tudi na zemlji pomanjkanje in prišla je v promet neka ponarejena roba in dosti truda me je stalo, da sem razložil, ali je pristno blago ali ne. No, te sandale bodo držale do sodnega dneva in nič mi ni žal, da sem tako tekal od trgovine do trgovine, in kadar bodo sandale gotove, vsi nebeščani bodo strmeli, najbolj pa Krišpin s svojimi pnatnenimi podplati.«

Sveti Peter je verno prikimal in počasi sta izgotovila podplate in sandale. Svetnik jih je obul, bile so mu prav in lahko jih je nosil, pol čemerčnosti je izginilo z njegovega obraza. Plačal je čevljarčku nekaj belih petic za delo in vesel odšel kazat tovarišem lepo obuvale.

Čevljarček je brezskrbno spravil denar, potem se je pa spomnil na obljubo, ki jo je bil dal vragu. Zaskrbelo ga je, če že ne čaka pred vrati, pokukal je skozi lino in res, na najbližjem oblaku je sedel črni vrag, kadil je malo pipo in potrpežljivo

čakal. Čevljarček je prestrašen zaprl lino, pa vrag ga je bil že ugledal in zaklical za njim:

»Le hitro opravi, tu je nekoliko vetrovno, ne bi se rad prehladil in ne morem čakati noč in dan.«

Čevljarček je prepaden začel ugibati, kako bi se rešil obljube, ki jo je dal vragu. Sprva je mislil vse povedati vratarju, da bi skupaj ukrenila kako pošteno, pa ga je bilo sram.

»Naposled tisto ogrinjalo ne more biti Bog ve koliko vredno in Devica Marija nima samo enega. Rekla bo angelom in ji bodo mimogrede sešili drugo,« se je potolažil.

Oprezno je krenil po nebeških stezah proti vrtovom, kjer se je navadno sprehajala Devica Marija. Bile so lepe stezice in po njih je hodilo vse polno angelov, ki so spremljali Marijo. Čevljarček je stopal prihuljeno in s povešeno glavo, oprezoval je za svetlo-modrim ogrinjalom. Devica Marija je sedela na klopici, bila je ogrinjena z njim in angeli so stali okoli nje. Čevljarček se je skrivil v grmovje, delal

se je, kakor da išče jagode in pazil je, če bi lahko prišel bliže. Res je Devica Marija vstala in se odpravila po trati, ogrinjalo je pa pustila na klopici. Angeli so hiteli za njo in so se kmalu toliko oddaljili, da se niso več videli skozi grmovje in drevje. Čevljarček se je oprezno približal, še enkrat se je ozrl, če ga kdo opazuje, nato se je sklonil za ogrinjalom in ga stlačil za suknjo. Potem se je obrnil in stekel proti vratom. Tam je odprl lino in vrgel ogrinjalo vragu.

Lino je hitro spet zaprl in komaj je še ujel krohotajoči se vragov glas:

»To si pa dobro opravil!«

Potem je sedel na svoj prostor.

Začlenjalo ga je skrbeti. To se bodo vendar vzdignila vsa nebesa in začela iskati. In mogoče ga je kdo videl?

Prišel je mimo sveti Peter in razburjeno pripovedoval, da je Devici Mariji izginilo ogrinjalo. Ni ga in ga ni. Angelci letajo po vseh nebesih, vsi so objokani in drug drugega dolžijo, da ga je nalašč nekam skrivil. Vsi se boje, da bi kaj zvedel o tem Bog in se razsrdil.

Čevljarček je bled poslušal, nato je pritrtil, da se mora ogrinjalo pač najti, naj velja, kar hoče.

Sveti Peter je pa zavihal nos in poduhal po zraku:

»Tu diši po nečem peklenskem. Da se ni kak vražič splazil v nebesa in nalašč napravil zmedo. To bi jim bilo prav podobno. Pa saj sem dobro zaprl vrata.«

»Jaz nisem nikogar videl,« je dejal zamišljeno čevljarček in si ni upal pogledati svetniku naravnost v oči.

Angelci so pa iskali po vseh nebesih in nekdo se je spomnil, da je videl tam blizu vrtov čevljarčka, ki je bil nabiral jagode. Ko se je to razvedelo, se je prvi oglasil Krišpin, da je vse mogoče, takle čevljarček, ki se niti ne ve, kje in pri katerem mojstru se je izučil, je pripraven za vsako delo. Ali ga ne bi šli vprašat?

Koj so se odpravili in prišla jih je dolga vrsta, vodil jo je pa sam Krišpin. Srdito je planil na čevljarčka:

»Kam si skrivil ogrinjalo?«

Čevljarček Tektek se je prestrašil množice obrazov, zajecjkal je nekaj nerazumljivega, potem je priznal, da je vzel ogrinjalo in ga vrgel skozi lino. Angelci so onemeli, Krišpin je pa lomil z rokami:

»Saj sem vedel, saj sem vedel! Kdo naj nam zdaj pomaga! Tak cigan nam vse pokvari!«

Razburjeni, kakor so bili, so takoj odprli nebeška vrata in zapodili čevljarčka iz nebes. Videl je še, kako se je nabralo v tinah stotero grozečih

obrazov in žugalo s pestmi, potem je vdano krenil po poti navzdol. Nekaj časa je bil kakor brez sape, vzdihoval je na vso moč, potem se je razveselil toplega sonca in orezskrbnost mu je znova napolnila dušo.

Na ovinku je sedel na obcestnem kantonu sam vrag, s katerim sta napravila pogodbo. Zakrohotal se je, ko je ugledal izgnanca, nato mu je ponudil roko.

»Zdaj ti ne kaže drugega, kakor da greš k nam,« je dejal. »Dela ne boš imel posebnega, pa vsaj pod streho boš. Saj nimaš nič proti temu?«

Ne, čevljarček res ni imel nič proti temu, bil je že utrujen in lačen in bilo mu je vseeno, kje se bo ustavil. Krenil je za vragom v pekel. Sprejeli so ju z velikim hrupom.

»Ta je tisti, ki je ukradel ogrinjalo Device Marije in ga izročil nam,« so si šepetali peklenščeki in ga spoštljivo gledali. Mladi vražiči so poskakovali od veselja in plesali okoli njega.

»Pri vas ste pa veseli ljudje,« je dejal čevljarček vragu, ki ga vje spremljal. »Radoveden sem, če znate ureči karte.«

»Tudi to pride na vrsto,« je dejal vrag in je peljal čevljarčka pred poglavarja pekla. Lucifer je sedel na žarečem prestolu in potrepljal je

Tekteka po ramenu in ga pohvalil. Fotem so mu odkazali prostor, dela mu pa niso določili.

Postajal je po peklu, lazil od kotla do kotla, od ognja do ognja, norčeval se iz vragov in jih vabil k igri. Dolgo so oklevali, končno so pobrali po kotih ves denar in se v skitem kotu pripravili za igro.

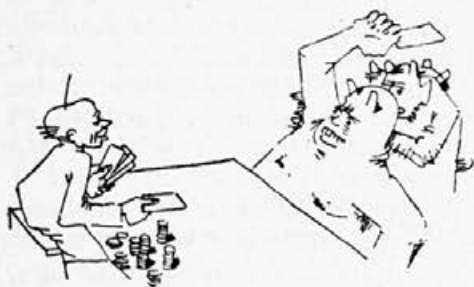
Čevljarček Tektek je koj videl, kako skrivajo karte in mislijo slepariti.

»Ne boste me,« si je mislil in začel je še on. Bil je kmalu spretnejši ko drugi in ko je bilo prve igre konec, so se razočarani spogledali. Podražil jih je in koj so se spustili v drugo igro. Metali so karte, as za asom je padal po tleh, nihče ni vedel, od kod so se jemali, na koncu je pa denar spet ostal čevljarčku. Smejal se jim je in spet in spet so se razjarjeni podajali v igro. Pozabili so na delo, ves pekel se je zbral okoli igralcev in čakal, kako bo ta igra končala. Nekaterim je zmanjkalo denarja, sramežljivo so stopili v stran in na njih mesta so prihajali drugi. Kup denarja kraj čevljarčka je pa rastel in se bleščal. Mladi vražiči so poželjivo strmeli vanj, plezali so na hrbte starejšim, se spakovali in segali z rokami proti denarju. Čevljarček si je pa trisal potni obraz in neutrudno metal karte.

Prišla je noč, umaknila se je dnevu, dan je spet prehajal v noč, igralci pa še niso odnehali. Prav ko so padali zadnji zlatniki na čevljarčkov kup, se je privlekel po ozkem hodniku med kotli sam peklenški glavar. Zarohnel je nad vrage, zakaj so pustili, da je ugasnil ogenj pod kotli, začel je udarjati z bičem na levo in desno, ko je pa ugledal karte in denar, se je nenadoma umiril, mlasknil je z jezikom in vprašal, če bi še on lahko parkrat vrgel podobice. Čevljarček je bahato prikimal, Lucifer je sedel in komaj sta začela, je čevljarček dobil.

»Ti slepariš!« se je razjezil Lucifer.

»Kolikor sem se tu naučil,« je mirno odvrnil čevljarček. »Ali nisi tudi ti imel dva križeva asa?«

Lucifer je pogoltnil odgovor in znova sta začela metati karte. Metala sta in metala in Lucifer je stalno izgubljal. Čevljarčkov kup se je neznančno večal, vragi so prinesli vreče in začeli spoštljivo spravljati denar v vreče. Ko je Lucifer zaigral vse svoje premoženje, je ukazal, naj prinese peklenško blagajno. Prinesli so jo štirje vragi na dolgih drogovih. Čevljarček je vrgel karte in Lucifer se je obupno prijemal za glavo. Tudi peklenška blagajna z vsem bogastvom je šla.

»Imate še kaj?« je zmagoslavno klical čevljarček.

Lucifer je divje gledal po peklu, nato je obupno zaklical, da je odmevalo od dvorane do dvorane:

»Igram za ogrinjalo Device Marije!«

Prinesli so ogrinjalo in razprostrli ga je po tleh, da so se zableščale zlate zvezde in je jemalo vid. Ves pekel je zadrhtel, stari vragi so si brisali čela, prevzela jih je čudna razburjenost. Tiščali so se drug drugega in v očeh jim je gorel obup. Lucifer je s trepetajočo roko mešal karte in jih delil. Čevljarček jih je zložil, nekaj časa sta metala, nato je Tektek iztegnil roko in pokazal vse štiri ase.

»Prevaril si me?« je zatulil Lucifer. »Najboljše, da se pobereš iz pekla, vse si nam izmaličil.«

Sedel je na široko klop in besno gledal okoli sebe. Čevljarček je pa žvižgaje segel po ogrinjalu Device

Marije in si ga zbasal za suknjič. Potem je vstal in bahato dejal:

»Kdo mi bo pa vreče znesel do vrat?«

»Kaj res pojdeš?« so dejali vragi.

»Kakopa! Kaj naj pa delam v taki beračiji? Ali naj vam posojim denar? Ali naj bom za kurjača?«

Tiho so mu zanesli vreče pred peklenška vrata in vsakemu nosaču je dal po zlat cekin. Počasi je spravil denar na cesto in do prve vasi. Potem je začel premišljevat, kaj bi poslej. Spomnil se je na ogrinjalo Device Marije in si je mislil, da mora stvar urediti. Takoj je krenil proti nebeškimi vratom in potrkal nanje. Oglašil se je sveti Peter in vprašal, kaj bi rad. Čevljarček je razložil, da je prinesel ogrinjalo Device Marije. Svetnik je odprl lino, ko je pa ugledal čevljarčka, jo je spet s treskom zaprl in zagodrnjal:

»Kar poberi se! Ne maramo te videti! Imamo dovolj tvojih burk in Devica Marija ima že drugo ogrinjalo.«

Čevljarček je bil ta trenutek v zadregi, obesil je ogrinjalo na najbližji oblaček in se vrnil na zemljo.

Tam je preživel še nekaj veselih let, trosil je peklenški denar po deželah in se smejal vremenu in soncu. Ko se mu je pa zazdelo dovolj življenja, se je znova napotil pred nebesa. Že od daleč so ga ugledali in hitro so zapahnili vrata, češ da bi jim nemara odnesel še kaj dragocenejšega ko zadnjič ogrinjalo. Čevljarček je zamahnil z roko in se napotil proti peklu, a tudi tam so se razburili, ko so ga ugledali.

»Komaj smo spet nekoliko uredili gospodarstvo in bi nas že spet rad oskubil,« so kričali in tiščali vrata.

In tako mu ni preostajalo drugega, kakor da se je napotil na mesec. Prišel pa ni o pravem času, samo pol mesca je bilo na nebu, vendar mu je milostno dovolil, da sede nanj.

»Malo se boš moral stisniti, ker me je nekaj zmanjkalo, pa bo že počasi boljše.«

In čevljarček Tektok je zlezal na mesec, zavihtel se je preko njegovega roglja in se široko nasmejalo. Spočet-

ka mu je bilo res nerodno, noge so mu visele nekam po nebu, bal se je, da ne bi dosegel kake zvezde in jo sklatil z neba kam na zemljo, da bi nastal potres. Počasi se je pa mesec cdebelil in čevljarček je imel zmeraj več prostora, pogovarjala sta se in se široko smejala vsemu svetu, da sta imela kar solzne oči.

V peklu pa nikakor niso mogli priti do pravega reda. Naj so zbirali denar in bogastvo, kolikor so hoteli, vedno jim je gospodarstvo nekoliko šepalo in postali so vsakdanje beraško ljudstvo. Ko je bila stiska največja, so hoteli celo napovedati konkurz. Pa je sledilo nekaj boljših letin in so sklenili, da bodo še obdržali podjetje. Od tistih časov so pa nehali vrage šariti z denarjem po svetu, zdaj jih ni več blizu, niti če kolnejo pijanci niti če jih kličejo reveži v risu.

DVA ODGOVORA

Neki kralj je nekoč sanjal, da so mu izpadli vsi zobje. Pa je poklical vedeževalca, naj mu sanje razloži. Vedeževalec razloži: »O, kralj, tvoje sanje pomenijo, da bodo pred tvojim obličjem umrli vsi tvoji sorodniki in vsi tvoji otroci.«

Ta odgovor je kralja tako razkačil, da je dal vreči vedeževalca v

ječo. Nato je poklical drugega vedeževalca. Ko je temu velel, naj mu sanje razloži, pravi le-ta: »O, kralj, tvoje sanje pomenijo, da boš preživel vse svoje sorodnike in vse svoje otroke.«

Ta odgovor je bil kralju tako všeč, da je vedeževalca pogostil in ga bogato obdaroval.

Danica Gruden:

S U Š A

Klas težak se v vetru ziblje,
rdeča usta mak odpira,
a po njem se čmrlj giblje,
truden cvetni prah nabira.

V gozdu ptičkov ni več čuti,
vas je tiha, kot bi spala,
maček zeha v senčni uti.
Kdaj bo žaba zaregljala?

V globoke, suhe vse razpoke
bi zemlja rada malo vode.
Na nebu prazne so posode.

Rudolf Kresal:

IZ LJUBLJANE NA SUŠAK Z LETALOM

Tistega dne, ko sem zvedel, da se bom peljal z letalom na Sušak, sem si menda prvič res temeljito ogledal nebo. Toda povedalo mi ni nič novega. Sinjina in oblaki so mi peli svojo vsakdanjo pesem, ki je tem

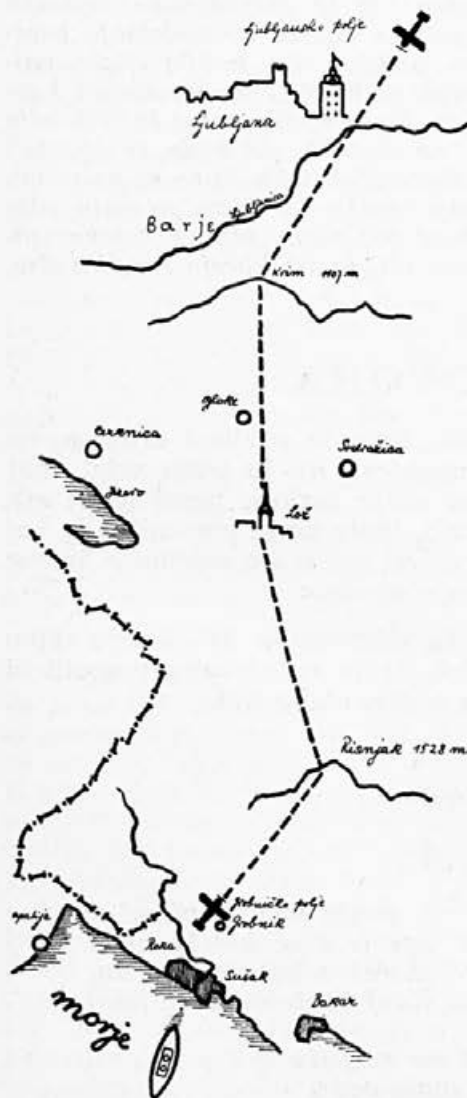
med temi velikimi, belimi kosmi, v tej sinjini, ki mi v težkih urah vedri duha, me je pretresla. Tako sem noč pred svojim prvim poletom skoraj prebedel v globokem pričakovanju.

Napočilo je krasno jutro. Vzhod je zažarel, kakor bi bila zagorela velikanska pomarančna lupina. Nebo je bilo tu pa tam prevlečeno z lahnimi belimi oblaki, sinjina se je pa blestela, da je človeku vriskalo srce.

Ko sem stopil v avto, namenjen na letališče tam pri Devici Mariji v Polju, je okoli Gradu še sladko spala vsa Ljubljana. V zgodnjih jutranjih urah je tako tiha, da ji nehote poslušneš, ali ji ni otrpnilo srce. Ne, ne! Od tu in tam že slišiš samotne korake, od nekdaj priropoče mlekarica s svojim ličnim vozičkom, neke se odpira okno in motor našega avtomobila brni tako veselo, da ne veš, kdaj je mesto za teboj. Od daleč nas že pozdravlja z rastočo zarjo rahlo ožarjen mogočni grad. Še malo in že smo na letališču.

Po vsej širni zeleni ploskvi vlada gluha tišina. V hangarju smo opravili nekakšno slovo od zemlje. Ali je zemlja jokala, ne vemo. Da so pa bile mamice in sestrice malo v skrbeh ter da so se jim solzile mile oči, je pa že kar v navadi, čeprav se pelješ kdaj pa kdaj samo z vlakom nekaj kilometrov daleč. Najbolj slovesno smo se držali, ko smo zavarovali svoje življenje. Vsak kar za pol milijona dinarjev. »Nu, to bomo bogati, če bomo z jeklenim ptičem malo petrdro poljubili mater zemljico!« smo smeje si dejali in se podpisali.

Trenutki beže. Naša nestrpnost doseza višek. Z vseh strani si ogledujemo orjaško potniško letalo za devet potnikov. Potem obstanemo pred njim in strmimo vanj, kakor bi ho-

lepša, čim lepše ti je pri srcu. Vendar misel, da bom kmalu tam gori

teli, naj nam nekaj pove o svojih številnih poletih in kako se počuti, ali je zdrav. Moramo mu zaupati. V zraku ni najmanjše sapa. Vremenska postaja nam obljublja krasno vreme. Prihajajo mehaniki. Še enkrat pregledajo motor, nato pa zavrte propeler. V motorju nekaj počī, poka, poka in potem zabuči, da bi si najraje zatisnili ušesa. Ob tem silnem bučanju motorja nas prevzema čudna tesnoba. Toda odločeni smo sprejeti vse nase. Pilot je že za volanom. Nekdo na vso moč vpīje, da bi prepil bučanje motorja:

»Alo, gospodje, vstopite!«

In nevajeni takega »voza«, se malo nerodno drug za drugim skobacamo skozi ozka vratca v rep letala in sedemo vsak na svoje mesto. Nekdo zapre za nami vratca. Smehljamo se, sami ne vemo zakaj, in čakamo. V udobnih mehkih sedežih smo vpregli sleherni živec, da nam vendar ne bi ušla kaka stvar ob dvigu. Toda ptič nam je pošteno zagodel. Nekaj trenutkov je tekel po letališču — in potem — kar iznenada ugledamo zemljo že globoko pod seboj. Bili smo v zraku.

V rastoči strmini plavamo proti nebu, v eni minuti smo že visoko nad ljubljanskim poljem. Ena, dve, tri sekunde — in odkrije se nam pogled, tako čudovit, da nam zastaja sapa. Pod nami, vsa v jutrnjem soncu je Ljubljana, kakor bi bila sestavljena iz samih napolitank, polita tu pa tam kakor z marelčno marmelado, zlato in srebrno lesketajoče se strehe, da nas od tega doslej še nezaslutnega razkošja v očeh boli. Zadaž pa sinje planine, pred nami hribi, kamor sega pogled.

Letalo leti v ravni črti čez Barje, nad širono motno zeleno preprogo, po kateri se vije Ljubljana kakor živo-srebrn trak. Letalo se neprenehoma dviga. Zdaj smo že 1300 m visoko, letamo mimo Krima, od vsepovsod se nam izpreminja svet v čudež. Vasice so kakor bele pogače ali rdeči

cekini. Skozi tenko plast oblakov strelja sonce tu in tam na ta božji svet in k nam v kabino svoje dobre žarke. Molče, prevzeti od lepote zemlje, od tega silnega doživetja, ki ga spremlja enolično bučeča pesem motorja, strmimo zdaj na zemljo zdaj preko hribov od obzorja do obzorja.

Dalje, vse dalje preko Rakitniške planote. Odpira se nam krasna gričevnata pokrajina, tiha, skromna, veličastna v svoji nedotaknjeni prirodni lepoti.

Pod nami je Kras. Notranjska. Cerkniško jezero je podobno razprostrtemu plašču. Dosegli smo ga v petih minutah. Letalo v višini 1700 metrov. Ko gledamo na zemljo, se nam zdi, da mora biti na njej zelo tiho, da vlada vsepovsod prazničen mir. Bližamo se širokim Blokam, kjer tje središče našega jadraltva. Starodavni Lož nas pozdravlja kakor pozlačen v soncu. Na levi se leskeče Sodražica zdaj svetlozeleno zdaj rumeno in belo, ponekod kakor da je vdelana vanjo biserna matica.

Sonce je močnejše. Raz nebo pometeta nevidna roka oblake. Globoko pod nami se sprehajajo in razblinjajo lahne meglice.

Spet se dvigamo. Svet je od trenutka do trenutka bolj valovit. Grebeni hribov sečejo drug drugega. Človeških bivališč je videti vse manj. Rabično polje je za nami. Nebo vriska v razkošju prelivajočih se barv.

Nad gozdovi. Mogočni, brez konca in kraja so videti kakor togo, temnozeleno morje, ki je moralo okameneti sredi viharja. Prevzemajo nas občutki neznanega veličastja. Smo 1900 metrov nad divjim gozdnim, kakor začaranim svetom. Odkar smo se dvignili z letališča, je poteklo petnajst minut, a pri duši nam je, ko da smo doživeli ure in ure neizrekljive lepote. Pred nami kipi silni Risnjak, visok 1528 metrov. Kvišku! Motor buči silneje. Letalo je usmerjeno nad njegov vrh. Kazalec višinomera kaže 2000 metrov. Pilot je

videti kakor prikovan. V obrazu mu ne trene mišica. On dela. Nam pa vriskajo srca v pesmi stroja, v po-
žvižgavanju divje brnečega propelerja.

A kaj je to? — že tam pri Cerknici se nam je obzorje na jugu zdelo čudno sumljivo. Ta ali oni je komu na vso moč zavpil na uho: »Kaj se mu zdi?« Tedaj je vprašanec, ki ni mogel prevpiti bučanja motorja, samo slovesno pokimal. Sivo bliščeči, široki, v neznanu izgublajoči se trak — je bilo morje.

Morje! Sinji Jadran! Vse bliže nam je, bolj in bolj sinje in bliščeče. Na levi pa Velebit, zlata zarja na vrhovih.

Pod nami kamenje, goličave, skalno hribovje, majhne kraške planote, puščava, tu pa tam prav naredko posejana drobna človeška bivališča. Iznenada ugledamo veliko lopo, sušaško letališče na Grobničkem polju, puščobna krajina, od kraške burje vsa razorana.

Padamo z višine 2000 metrov. Za 900 metrov smo že bliže trdi zemlji. Z višine 1100 metrov gledamo v sinjo meglo zavito istrsko hribovje. Neprenehoma padamo.

Morje je zdaj nepregledna srebrnosinja, močno bleščeča ravan.

Reka! Reka! vzklikamo tiho.

Parniki so nam že blizu. Reka raste, se širi, žari v jutrnjem soncu, ta najbližji jadranski biser. Nad Sušakom smo. Ne slišimo divje bučečega motorja, ne vemo, da smo še 800 metrov visoko v zraku — samo gledamo, strmimo navzdol na Reko, na Opatijo, na Istrski polotok, ki sega daleč v morje, naše oči tonejo v jekleno bleščečem Jadranu.

Tedaj se obrne pilot k nam in se nam nasmehne kakor dober oče svojim otročičem, ki jim je pripravil lepo presenečenje. In kakor je pred strojem videti ves kakor iz jekla, mu beremo iz obraza, da se tega sveta nič manj ne veseli kakor mi. Njegovo mišičasto telo se zdaj pa zdaj na-

gne na to ali ono stran, gleda, opažuje, pazi, da mu letalo ne zleti v napačno stran.

In vozi nad morjem. Teга krasnega daru, ki nam ga je iz svoje dobre volje poklonil, mu ne pozabimo.

Na smeh nam je in ko ne bi bili v letalu, ko se ne bi bali, da porušimo njegovo ravnotežje, bi stekli k njemu in ga od hvaležnosti objeli.

Na levi so Bakar in bakarski bregovi z vinsko trto in belimi hišicami, drobnimi vasicami, ki se zde, kakor da je po tem strmim kamenitem svetu nekdo nasul velika, v dolgih vrstah bleščeča jajca.

Nad morjem! Nepozaben je spet pogled na obmorske kraje prelesto lepe zemlje. Pet sto metrov nad morsko gladino, ki se v rastočem soncu preliva v vseh mogočih barvah, krožimo, občudujemo naš svet, a še preden se moremo dodobra razgledati, usrkati vase vse čarobne podo-be, nas pilot že vodi v krasnem lo-ku proti kopnemu, da so Reka, Sušak, vsa zemlja pod nami nenadoma navpični. Vrtoglava podoba, doslej navadnemu zemljanu neznan svet neizčrpnih doživetij in lepote.

Padamo. Letimo na sušaško letališče. Okoli njega divje romantični hribi, ki jih pometa kraška burja.

Pristanek je bil gladek. Malo smo se po peščenih tleh podrsali in obstali. V Ljubljani smo se dvignili ob 7 uri in 15 minut, zdaj pa kaže ura 7 in 45 minut. V pol ure iz Ljubljane na Sušak! Srce se nam je od ganjenosti kar topilo. Doživeti poleg nepopisnih prirodnih lepote v zraku in na zemlji še užitek zmage duha nad snovjo, da nas je letalo skozi sinje višave tako srečno, v brezhibnem letu prineslo nad morje, je bilo več, kot smo si kdaj mogli misliti. Pilot, ta močna duša, je pa stal med nami, z malce stisnjenimi obrvmi mirno zroč predse, in le komaj viden nasmešek se mu je srečno poigraval okoli ustnic. Vsak od nas bi bil rad nekaj trenutkov na njegovem mestu,

močan, zaupajoč svoji volji, delu in stroju. In tiho smo si dejali: Da, taki bodimo!

Po krasnem dnevu na morju in v Bakarcu, tihem obalnem mestecu, smo se ob petih popoldne z avtom vrnili na Grobniško polje, zasedli svoja mesta v letalu in se ponovno dvignili, odleteli pozdravit spet Sušak, Bakar, Reko, otoke Krk, Omišalj, Istro, se naglo poslovili od Jadranskega morja ter jo ubrali v višini 1500 metrov proti severu. Svet pod nami so zakrili snežnobeli oblaki. Velikanski, kakor svilena vata trgajoči se kosmi so nam pričarali nebesa. Človek bi kar segel z roko mednje in potegnil iz njih frfotajočega angela. Časih smo zleteli čez velikanske prepade, ki so jih tvorili oblaki, in ugledali na dnu mračne gozdove, sredi njih vasice, tu pa tam samotno kočjo, belo cesto ali komaj vidno stezico. Potem spet med oblaki, mimo Risnjaka, dalje, vse dalje čez morje gozdov, kopajoči se v soncu v višini 1800 do 2000 metrov.

Letimo spet čez Cerknisko jezero. Kako lep je pogled na številne, v velikih lokih se vijoče potoke in potočke, srebrne, zlate, odete v smaragdno zelenilo cerkniških polja.

Pilot se nam spet smehlja. Kima z glavo, kaže s prosto roko, naj gledamo naprej. Kaj je? Krim! Drzni ptič vihra naravnost nad njegov vrh. Še trenutek. Iztegujemo vratove, da bi vrh Krima ugledali z viška. Zdajci pa — nad njim — in — zmanjka nam tal, neba, zraka — padli smo nekam globoko, sunkovito, kakor bi bili zašli v prazen nič. A že je vse dobro. Pilot se hudomušno muza. Že ve zakaj. Zapeljal nas je nalašč nad vrh Krima in pognal letalo v brez-zračen prostor, ki je nad vsakim vrhom. Tako smo nazadnje le izkusili malo strahu in spoznali, da ima ozračje svoje muhe, ki niso nič kaj prijetne. Na vse zadnje pa ne moreš zahtevati, da bi bil zrak prijaznejši od tal. Povsod ti kdaj pa kdaj malo spodrsne.

Tako se za Barje od tega novega doživljanja nismo dosti zmenili. Zastrmeli smo se v Ljubljano, ki se je kopala v večernem soncu, in čez nekaj sekund pristali na Ljubljanskem polju, od koder smo se z avtom odpekljali v mesto molče, poglobljeni v sebe v tihi sreči in polni hvaležnosti za doživljeni dan, ponosni na ustvarjalno silo človekovega duha.

Venceslav Winkler:

L E T A L O

*Zdaj smo sajasti kovači —
tinka tonka tinka tan —
kujemo železna krila,
kujemo aeroplan.*

*Tu na zemlji križem kražem
so spletene skrivne zanke,
kdor bi rad po beli cesti,
mora sestiti v težke tanke.*

*Zgoraj v zarji za oblake
smuknemo ko mladi ptički
pa se smejemo v nižave —
bele gore so ko grički.*

*Vidimo čez vso zemljico:
hribi, polje, gozd in kamen
in kot veter iz daljave
se iz vsega dviga plamen.*

*Pa potrkamo v nebesa:
»Kje svetnik si, Florijan?
daj, pogasi bridki ogenj,
dokler je še pravi dan.«*

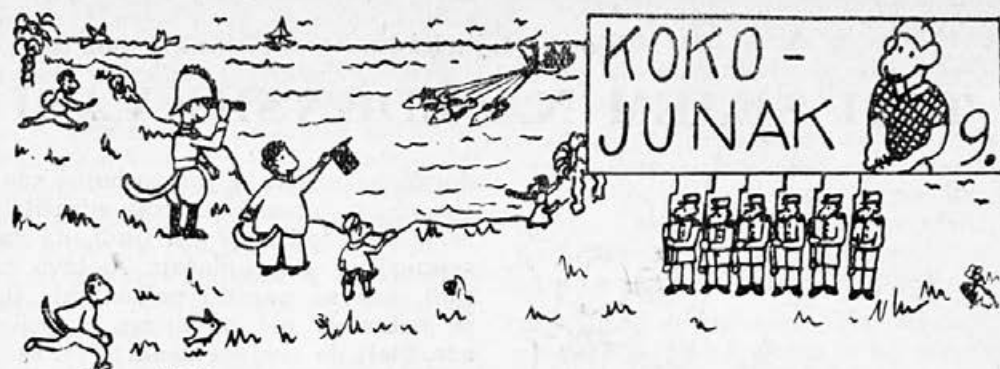

KOKO-
JUNAK 8.

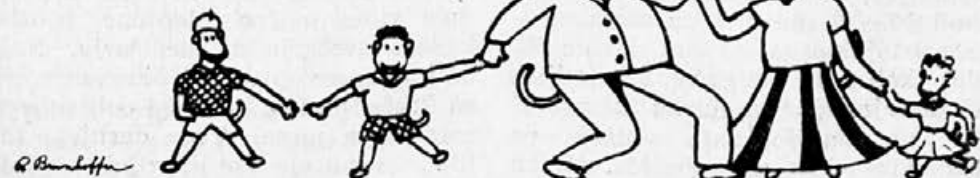
se sme-
jejo. je do-
bre volje. Če-
daj skoči

na . Potem vzame , potegne in
zapoje: „ skače, skače, po zeleni !“
„Koko“ pravi . Sedaj bomo pa !“ Ujma
me in oba . Tudi druge zaple-
sejo. Že 1 igra . Truden je, ga bolijo
in mu lezejo skupaj. kmalu se tudi
utrudijo in . Zadnji raspi .
Potem pa , da se tresajo . In igra
bi in jo odpelje proti . Tam
že čaka in zlato .

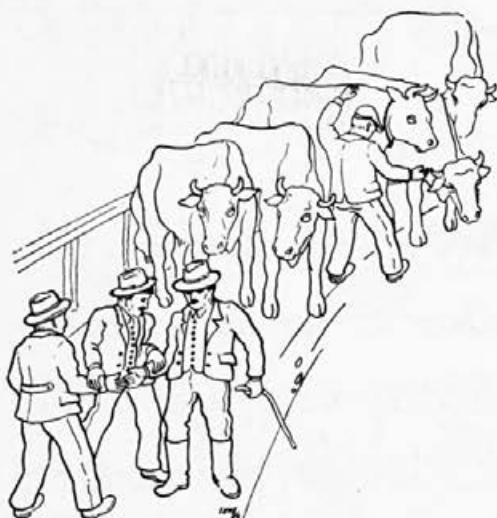

Hakor drči zlata proti domu. Ob
 je polno . Vrako so že pregle-
 dali, da bi našli . Tedaj zavpije neka
: "Tam prihajata in !" pogleda
 skozi in spozna svojo . Kmar-
 lu se objame . Potem po-
 ne, kako jo je rešil iz
 strašnega . "Ti, , si velik
 junak," reče in pripne
 zlato na njegovo ter okraši oba
. Nato gredo h starešem na
 dom. Tam plešejo , pijejo iz
 in jedo iz .

TIHI SEJEM NA ZDENSKI VASI

Tik pred tiho nedeljo se zdenški gospodarji navadno vedno zberejo pri Bločanu, vaškem možu. Če stopimo za njimi, bomo prisostvovali dražbi štirih letnih sejmov na Zdenški rebri. Ti sejmi so vaška last in jih more izdražiti le Zdenec, zato tudi drug drugemu preveč ne dražijo. Kljub temu dosežejo precejšnjo ceno, ker so sejmi na Rebri med največjimi na dolenski strani. Sedaj se cena za vse štiri sejme, ki so na Rebri, že nekaj let suče okoli 8000 dinarjev. Ta denar se porabi za vaške potrebe: za popravilo potov, gospodarsko orodje in podobno. Kdor izdraži sejme, mora takoj plačati izdraženo vsoto in mora sam skrbeti, kako bo dobil nazaj svoj denar in dobiček. Dogovori se z nekaterimi poštenjaki, da mu pri tem poslu pomagajo. Denar mora namreč dobiti od sejmarjev, ki plačajo stojnino — zdaj okoli 10—20 dinarjev za stojnico — in pristojbino za prigon živine — zdaj okoli 2 din od glave. Razumljivo je, da sejmarji tega davka nič preveč radi ne plačajo, zato skušajo po stranskih poteh na sejmišče. Če ni

dovolj paznikov, se jim to bojda kdaj posreči, po navadi pa vsak zdražitelj že postavi toliko svojih ljudi, da vsi sejmarji v redu plačajo. Gotovo je tudi, ker so pazniki poštenjaki, da se nobenega nič ne prime in pride zdražitelj do svojega denarja ter skoraj vedno tudi do dobička. Dobiček unese včasih le neugodno vreme ali kaka druga ujma. Take nesreče gredo na račun zdražitelja; vas mu povrne denar le, če med letom nastane kužna živinska bolezen in se zaradi tega živinski sejmi ne smejo vršiti. Tako določbo podpišejo že v dražbeni pogodbi.

Tihi sejem je na Ribri največji. Tihi se imenuje zato, ker se vrši en dan po tihi nedelji, torej pred veliko nočjo. Takrat se zbuja pomlad, zato je treba povsod marsikaj obnoviti. Voli so se čez zimo tudi dodobra zredili, zato hajdi z njimi na sejem. In če vemo, da je ta sejem povezan tudi s proščenjem pri sv. Antonu, ki gospodarji v rebrski cerkvi, bo razumljivo, da se ta dan tod zbere ljudi ko mravelj.

Poglejmo najprej za romarji, ki pridejo prvenstveno k sv. Antonu in le obenem na sejem. To so po veliki večini mlajši, trdni ljudje. Zakaj? Ker je sv. Anton priprošnjik za zdrave živine in za srečo v gospodarstvu in gospodarijo pač še trdni gospodarji, ne pa preužitkarji. Pobožno se udeležijo jutrnje maše, po maši pa se v dolgi vrsti udeleže »ofra«. Poleg denarja darujejo sv. Antonu tudi voščene like živinice in marsikateri piškrček masla, tako da oltar ta dan dobi videz močno obložene izložbe kakega svečarja in medicarja. Najbolj donosen predmet darovanja pa so kračce, plečeta in drugi deli suhega svinjskega mesa. Tega darujejo toliko, da morajo vse odpeljati na loj-

trnem vozu k fari. To meso potem na cvetno nedeljo popoldne dražijo v župnišču in izkupiček zapišejo cerkvi sv. Antona. Na tej dražbi gre roba kar hitro v denar; vse pokupijo domačini za veliko noč, ki je poleg pusta in binkošti tolikšen praznik, da mora biti ta dan na vsaki mizi meso. Stari Dobrepoljci trde o teh praznikih: »Ta dan še ptica ptico ujé, samo da meso je!«

Če bi šteli katerih romarjev je več: moških ali žensk, bi se ne mogli odločiti ne za ene ne za druge, ker je obojih dosti. Darove nosijo gospodarji in gospodinje. Čemu pa je na Rebrbi tudi toliko mladine? Vsevedni jeziki nam kmalu pojasnijo, da prihajajo mladi sem, ker gre o sv. Antonu glas, da ima njegova lipa, ki stoji pred cerkvijo, lastnost, da preskrbi ženina. Pravijo namreč, če se dekcle zaleti v lipo in z nje pade suh list, da se bo tisto dekcle za gotovo še tisto leto omožila. Kaj pa, če je že vse listje odpadlo, tega nihče ne pove in so torej vse le čenče, zato pojdimo rajši med prave sejmarje.

Hej, to pa ni kar tako v tej gneči ljudi in glasov! Pred cerkvijo vidimo stojnico pri stojnici. Na nekaterih ponujajo trgovci blago vsakršnih pisanih barv, ker vedo, da so se zlasti ženske že naveličale medlobarvnih zimskih oblačil in se kaj rade opri-mejo novega pisanega blaga. Zraven pa drugi ponuja poljsko orodje. Kupčija mu gre dobro, ker vsak gospodar rabi novo motiko ali lopato, morda tudi cel lemež za spomladansko delo na polju. Seveda ne manjkajo tudi lectarji s celimi gorami sladkih dobrot. Bolj na kraju zvito ponuja svojo lončeno robo nabriti Ribničan. Nalahno vzdigne piskre in s prstom potrka obenj ter glasno trdi:

»Slišite, sej liepš zveni k' samga sv. Antuna zgon.«

Okoli stoječi Zdenci se takoj potegnejo za svojega svetnika in opomnijo moža:

»Če boš tako nemarno govoril o našem zvonu, ti bomo že dali!«

No, pa Ribničan takoj obrne:

»I, seveda m'buoste dal': za ta piskre cele tri dinarčke, za tega pa pet. Nu ja, če niečte pa kiupte tega kojička. Šamu dva dinarčka stane, pa liepš' pišče k' sama truobenta zaplanske muzke. Kiupte, kiupte!«

Nekateri se na to smejejo, nekatera gospodinja pa že izbira in se pogaja za njegovo robo. Prodajalčev drug pa že na drugo stran ponuja:

»Kiupte, kiupte, morbit bi tuole majolko, taku liepu iz nje teče vinu: luk, luk, luk. Kiupte, kiupte!«

Malo vstran pod lipico cvetejo računi tudi prebrisanemu dedcu, ki ima na razne načine zavite steklene cevi z nekimi obarvanimi tekočinami. Za dinar lahko stiskaš po vrsti tiste steklene stvore in mož ti pove čisto za gotovo, če si zdrav oziroma, kje si bolan. Če pa tiste vodke ne kažejo dobro, si pač kaj izmisli, ker je take sorte človek, o kakršnem trdijo Dobrepoljci, da ima črnega mačka pasjo kost.

Vsi sejmarji sploh tako hvalijo svojo robo, da bi bil pravi čudež, če bi se kupci ne dali omehčati in ne bi kupili.

Največji direndaj pa je za cerkvijo, kjer se razprostira pod lipami lepo živinsko sejmišče. Zamislite si trušč: okoli 600—700 glav goveje živine in ravno toliko sejmarjev. Živina muka, mekeče in bleje, sejmarji pa so glasni, da prevpijejo celo potrkavanje, ki se oglašča iz lin. Najglasnejši so mešetarji. O živini, ki je do tedaj sploh še niso videli, trdijo za pet Kriščevih ran, da je najlepša v devetih farah na okoli, da ima vsak dan 5 golid mleka in podobno. Pa drže z eno roko kupca, z drugo prodajalca in ju vlečejo skupaj ter jima sklepajo desnice, dokler v resnici ne udarita v roke in voščita: »Bog daj srečo!« Tedaj se delajo vsi vesele, četudi morda niso, zato skrbi vedno

mešetar, ki najrajše zdeklamira ono:

Bog daj srečo,
kravo rdečo,
tele belo
volka snedlo!

Potem hajdi v gostilno na »likof«, mešetar izpije tudi kozarec vina, spravi mešetarino in že sklepa druga dva sejmarja.

Tako vre življenje celo dopoldne. Opoldne je polovica živine že odpeljana, le ona, ki so jo kupili trgovci, še čaka pred javno tehtnico. Ko jo stehtajo, sledi v bližnji gostilni izplačevanje kupnine. Tedaj najbolje služijo gostilničarji, ki nosijo na mizo liter za litrom pozno v noč, četudi je sejmišče že od druge ure popoldne

prazno in so petični sejmarji že odšli na vozovih, avtomobilih ali peš. V gostilnah je živo domačinov, na sejmišču je pa tako, kot je bilo pred sejmom.

V sreču marsikaterega kmeta prodajalca pa ni povsem tako, kakor je bilo pred sejmom. Morda je moral živinče prodati ceneje, kot je računal, da bo lahko poravnal dolgove, davke in kar je še treba. Temu ni odpomoči, ker cene ne ravna kmet niti posamezni trgovec, ampak splošne gospodarske prilike. Toda te skrbi na zunanaj le malokdo opazi, ker vse prevzema glasni trušč iz gostilne, kjer se v vinu utapljaajo vse skrbi in tegobe, tako da je videti vse veselo.

Drugo pomlad se začne vse znova.

RASTLINSKI STUDENCI

V vsakdanjem življenju, kjer imamo dobro pitno vodo vedno na razpolago, ne pomislimo, kako dragocena je v krajih, kjer je ni. V časopisih zdaj dostikrat poročajo, kako težko dobi vojaštvo na afriških bojiščih dobro pitno vodo. Tam ni studencev in voda v vročih poletnih mesecih kaj kmalu usahne. Dobra narava pa je tudi za to poskrbela.

V afriških puščavah, posebno v Sudanu, raste precej nizko, le 6 m visoko drevo, ki pa ima v premeru do 7 m debelo deblo. Veje rasto le ob deblu prav tako, kakor poganjajo mladike iz posekanega štora. Deblo prične v sredi na vrhu trohneti, dostikrat pa domačini izdolbejo vanj še kotanjo in vodnjak je tu. Veje ob straneh se močno razrastejo in imajo zelo velike liste. Ti listi prestrezajo sleherno kapljico dežja ter jo odvajajo v kotanjo. Tako se nabere v izdolbenem vrhu drevesa do 500 l vode. Ker je stalno v senci vej, ostane čista, sveža in hladna.

V ameriških puščavah so pa na drug, še bolj zanimiv način preskrbljeni ljudje in živali z vodo. Živih, iz zemlje izvirajočih studencev tudi

tam primanjkuje, zato pa rasto v ondrotnih puščavah ogromni, po več metrov visoki kaktusi, podobni velikim sodom. Te kakteje so, čeprav rasto v puščavi, zelo sočne in vsebujejo po več 10 litrov vode. Puščavske živali kakor tudi popotniki in njihovi konji vedo prav dobro, kako klobiti vodo iz tega rastočega vodnjaka, ki je poleg vsega zavarovan še z velikanskimi zakrivljenimi trni. Konji jih s kopiti odbijejo in se za-grizejo v sočno meso. Ljudje pa za-lijejo v kaktus do ¼ m dolgo lesenno cevko, po kateri kmalu priteče čista, nekoliko kiselkasta voda.

V tropskih pragozdovih, kjer je navadno voda radi trohnenja rastlin in živali neužitna, raste lijana, to je rastlina ovijalka, slična našemu srobotu. Tudi ta rastlina hrani čisto, nekoliko kislo vodo, ki se je poslužujejo domačini in raziskovalci, če jih pot zanese v pragozd. Steblo lijana prerežejo na dveh krajih in kot iz gumijaste cevi priteče voda.

Tako so tudi ti kraji na svoj način preskrbljeni z najdragocenejšo pijačo.

MIŠKE

Miške so nekoč sklicale zborovanje, da se posvetujejo, kako bi se ubranile mačke. Govorile so in govorile, predlagale to, predlagale ono, a prave niso uganile.

Pa se dvigne majhna miška na zadnje noge in reče:

»Jaz pa vem, kaj je treba storiti! Obesimo mački kraguljček okrog vratu, pa jo bomo že od daleč sli-

šale. Ne bo nam težko o pravem času zbežati v mišje luknje.«

Vse zborovalke so se razveselile te misli. In so miške zaplesale od radosti. In bi se še dolgo radovale, da ni vprašala neka stara miš, katera miška bo mački obesila kraguljček okrog vratu. Nobena si tega ne upa. In druga za drugo so se izmuznile domov. Mačka pa hodi še dandanes okrog brez kraguljčka.

KAKOVOSTI IN KOLIČINA

RASTLINSKEGA SADU

Vsakemu kmetovalcu je znano, da je kakovost prideleka tem slabša, čim večji je pridelek. Znano je, da daje najslabše vino tista trta, ki najbolj rodi. Koruzna zrna »činkvantina«, ki da bolj droben in ne pregost sad, so okusnejša od ostalih vrst koruze, ki rode večja in gostejša zrna. Zelenjava, ki zaradi preobilnega gnoja hitreje raste, ni tako okusna kot zelenjava, ki se bolj polagoma razvija.

Tudi pri krompirju opažamo, da trpi kakovost (kvaliteta) zaradi količine (kvantitete). Krompir, ki hitro raste in se hitro razvije, daje sad slabše kakovosti kot krompir, ki ne požene tako bujno in da bolj redke gomolje. Kvalitetne (najbolj fine) vrste krompirja ali slabo rode ali pa se le počasi razvijajo. Vsak vrtnar ve n. pr., da najfinejša zgodnja vrsta krompirja »kifelčar« razmeroma zelo slabo rodi in da ne daje predebelih gomoljev. Tudi kasne vrste krompirja dobrega okusa ne dajo prevelike količine velikih, temveč največ drobnih gomoljev. Največje gomolje dajo slabše vrste krompirja zlasti v dežev-

nih letih. Tako leto je bilo 1940. Obilna vlaga je prijala krompirju. Rastel je bujno in razvijal gomolje, da so posamezni dosegli težo 250—300 gramov. Našli so celo gomolje s težo pol kilograma. Ko so prerezali tak krompir, so ugotovili, da je v sredi votel. Tudi so ugotovili, da je vseboval tak krompir komaj 12 % škroba. Ta votlina v krompirju sicer ni pojava bolezni, a vendar odbija kupca. Robovi okrog votline so namreč temnejše barve in gospodinja izreže te robove, kot da bi bil krompir pokvarjen. Druga napaka velikih krompirjevih gomoljev je, da se v celih kosih nenakomerno skuha. Ko so zunanji deli že kuhani, je notranji še surov. Ako pa kuhamo tak krompir toliko časa, da se zmehča tudi v sredini, se zunanji deli razkuha. Zaradi tega je najprikladnejši krompir srednje velikosti, ki ne presega teže 10 dkg.

Največja je napaka velikih krompirjevih gomoljev, ki jih rode hitro rastoče vrste, da jim primanjkuje škroba in da imajo preveč vode. Taki sadovi radi gnijejo.

KAKŠNO BO VREME

ZRAČNI VRTINCI ALI CIKLONI

V poletnih dneh vidimo včasih na cesti vrtince, ki dvigajo prah, katerega stebri se vrtijo, nekaj časa potujejo, potem pa počasi padajo.

Tem vrtincem podobni pojavi nastajajo tudi nad posameznimi pokrajinami sveta in seve tudi nad Evropo in so za nastanek vremena pri nas silno važni, zaradi tega si jih moramo natančneje ogledati.

Nad Evropo se pojavijo velikanski vrtinci zraka. Ozemlje, ki ga ti vrtinci zajamejo, je ogromno in večje kakor ozemlje naše države, saj je včasih vsa Srednja Evropa pokrita z enim samim zračnim vrtincem. Tem vrtincem pravimo cikloni ali depresije. Spoznali bomo, da je ciklon nosilec slabega vremena, pa moramo zato pogledati, kako nastane, predvsem pa se moramo naučiti, kateri znaki nam povedo, da se nam približuje.

Ko smo govorili o stalnih planetarnih vetrovih na zemlji, smo omenili, da se zrak nad ravninom močno segreje, da se zaradi tega dvigne v velike višine in razlije proti južnemu in severnemu tečaju. Nas, prebivalce severne poloble, zanima le zrak, ki se razliva proti severnemu tečaju. Na svoji poti proti tečaju se ta zrak polagoma ohlaja in se vse bolj približuje zemlji. Zbog vrtenja zemlje se veter, ki v višavah piha od ekvatorja proti tečaju, odkloni nekoliko na desno (če gledamo v smeri vetra).

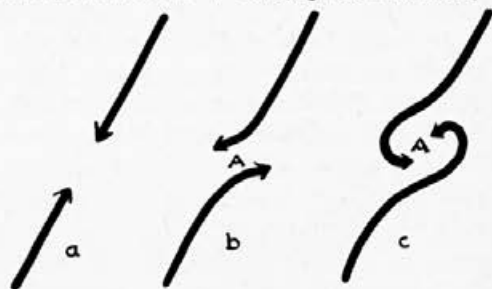
Nad severnim tečajem pa se zrak ohlaja, postane gost in težak ter se tik ob zemlji prične valiti proti tečaju. Vrtenje zemlje tudi njega odkloni nekoliko na desno (spet gledano v smeri vetra).

Topel višinski zrak in hladen tečajni zrak se torej valita drug proti drugemu kot dve sovražni armadi.

Kje se bosta srečali, kje bo nastala fronta?

V pokrajinah, ki leže na šestdesetem vzporedniku, trčita sovražnika drug na drugega. Kaj se zgodi, kako se odigrava bitka?

Eden sovražnikov prihaja od juga z višine in je razmeroma lahek, ker je topel. Vrtenje zemlje ga vleče nekoliko proti vzhodu. Drugi sovražnik prihaja s severa tik ob tleh, je gost, hladen in težak. Tudi njega zanaša vrtenje zemlje, toda proti zahodu. V že omenjenih pokrajinah se sovražnika srečata. Oba prihajata z veliko močjo in velikimi rezervami, nobena ni strah, nobeden ne popušča. Jug (prav za prav jugozahodnik) je lahek in ne more prodreti v goste vrste svojega nasprotnika, temveč se mu mora umakniti na desno, proti vzhodu. Sever pa (severozahodnik) se z vso svojo težo zarije pod umikajoči se jug, vendar ne more predreti in se mora umakniti v levo, proti zahodu,

Za hip kaže, kakor da sta se obe armadi druga druge ustrašili in se boju umikata. Prva zavije v desno, druga v levo. Vsaka pa skuša s seboj odnesti čim več zraka, ki ga v sredini bojišča (v točki A) prične primanjkovati. Tam nastane silno majhen zračni pritisk, ki sesa v sebe »prve čete« obeh nasprotnikov. Jug, ki se je prej odklonil na desno, prične zavijati v levo, prav tako je Sever prisiljen spremeniti svojo smer in zavija proti Jugu, sovražnika se šele sedaj pogra-

bita. Nastane bitka, v kateri se oba sovražnika valjata, nastane vrtinec ali ciklon (c). V vrtincu je vedno več sil obeh nasprotnikov, bojišče se vedno bolj širi. Topli Jug zavzame desno stran ogromnega bojišča in je zaradi težkega Severa, ki se vali ob tleh, prisiljen, da se dvigne v višino. Hladen Sever izpodriva svojega lažjega, toda mnogoštevilnejšega nasprotnika in osvaja levo stran prostranega bojišča. Črta med obema nasprotnikoma se res imenuje polarna fronta.

Bitka pa se ne odigrava stalno nad istim bojiščem. Vrtinec, ki ga tvorita hladni in topli zrak, se venomer pomika in sicer vedno od zahoda proti vzhodu. Ko zraste bitka do vrhunca, prične popuščati, vrtinec je vedno slabši, se vedno bolj širi in končno izumre, ciklon ugasne.

POSLEDICA VRTINCEV. CIKLONOV

Topel zrak, ki je z juga prinesel mnogo vlage, je v vrtincu prisiljen, da se hitro dvigne. V višini se ohladi pod rosišče, vlaga se zgosti v kapljice, ki prav kmalu pričnejo padati na zemljo. Nastane slabo vreme, ki spremlja vrtinec na vsej njegovi poti.

KAKO SE NAM BLIŽA CIKLON

Kakor smo videli, je vsak ciklon sestavljen iz dveh delov, iz onega, v katerem prevladujejo topli vetrovi, in iz onega, v katerem prevladujejo hladni vetrovi. Ker ciklon potuje od zahoda proti vzhodu, nas najprej zajame njegov topli del. Približevanje tega dela nam kažejo že nekaj dni prej peresasti oblaki, ki nastanejo v velikih višinah. Ti oblaki nam javijo, da je bil topli zrak prisiljen, da se dvigne z velike višine, tam se je vlaga zgostila, nastali so peresasti oblaki, ki so najboljši znanilci, da se nam približuje ciklon. Ti oblaki se kaj kmalu spremenijo v pajčolan, ki prekrije ves nebeški svod. Če skozi ta pajčolan pogledamo luno in sonce, vidimo okrog njiju mavričast kolobar.

Čim večji je tak kolobar, tem bliže zemlji je pajčolan oblakov. S prihodom ciklona se oblačnost bolj in bolj poveča, zdi se nam, da se oblaki, ki so vedno bolj gosti, spuščajo proti tlu, tam postanejo tako gosti, da že slutimo, da bo kmalu pričelo deževati, kar se v resnici tudi zgodi.

Ko se nam ciklon še bolj približa, občutimo njegovo bližino tudi z drugimi opazovalnimi pripravami. Toplina se (pozimi) hitro dvigne. Sneg se prične tajati, zdi se nam, da je pomlad že pred vrati. Barometer počasi ali stalno pada. Relativna vlaga hitro raste, slabo vreme nas zajame popolnoma. Polovica vrtinca, njegov topli del, je že preko nas. Sledi hladni. Toplomer prične padati, barometer pa raste, ker je hladen zrak težak. Veter piha hitreje, posebno pa opazujemo, da se oblaki premikajo hitreje kot veter pri zemlji. Obzemeljski veter mora namreč premagati vse polno ovir. V zraku je sedaj malo vlage, ker pa je zrak hladen, je rosišče kljub temu blizu. Smer vetra se obrne in navadno kmalu za tem sledi naliv, ki pa ne traja dolgo.

Iz vsega opisanega je razvidno, da nam ciklon prinaša slabo vreme v svojem toplem in svojem hladnem delu.

SEKUNDARNI CIKLON

Ogromnim vrtincem, pravkar opisanim ciklonom, se stavijo na pot mnoge ovire, predvsem visoki gorski grebeni. Gorovje, ki ga je posebno pri nas v Sloveniji mnogo, razbije dostikrat prvotni vrtinec na več manjših. Tem pravimo sekundarni vrtinci. V bistvu so podobni ciklonom in nosijo s seboj slabo vreme. Tudi sekundarni cikloni potujejo, slabijo in končno zamrejo.

ANTICIKLON

Če se zrak dviga, se ohlaja, vodne pare v njem se zgostijo, nastopi slabo vreme. To se dogaja v vročem pasu (ob ekvatorju) in pa v ciklonih. Ka-

dar pa se dogaja nasprotno, kadar zrak pada, se segreva. Že morda zgoščena vodna para ponovno izhlapi, oblaki izginejo, nebo se razvedri, nastopi lepo vreme.

Kje pa zrak pada? Že nekajkrat smo omenili, da je ozračje podobno morju. Če se kjer koli v tem morju zrak prične dvigati, mora nekje na drugem mestu pričeti padati, da zalije prostor, ki je nastal pod dvignjenim zrakom. Ker se zrak ob ekvatorju in v področju ciklona dviga, se mora na dveh mestih severne poloble zrak tudi spuščati, mora padati. Eno od teh mest že poznamo, to je področje severnega tečaja. Drugo področje padajočega zraka pa leži nekoliko južno od nas, v pokrajinah tridesetega vzporednika. V teh pokrajinah se spušča nekaj zraka, ki se je dvignil ob ravniku. Tudi padajoči zrak lahko primerjamo vrtincem, tudi ti vrtinci potujejo od zahoda proti vzhodu, prinašajo pa lepo vreme in se imenujejo anticikloni.

VREMENSKE KARTE

Anticikloni nas zanimajo, ker so nosilci lepega vremena. Še bolj pa nas zanimajo cikloni, ki nam vreme poslabšajo. Ker so področja, ki jih zajamejo cikloni in anticikloni, tako ogromna, jih z očesom ne moremo objeti, zasledujemo jih lahko le, če imamo pred seboj vremensko karto, zemljevid, iz katerega je razvidno vreme po vsej Evropi. Da bi pa lahko vsak dan sproti narisali tak zemljevid, imamo po vsej Evropi razprostrto mrežo vremenskih opazovalnih postaj. Na tisoče in tisoče ljudi v Evropi dan na dan po trikrat dnevno vestno opazuje vse vremenske spremembe. Predvsem je treba zasledovati toplino, stanje barometra, relativno in absolutno vlago, oblačnost, smer in moč vetra ter padavine. Podatke iz vse Evrope zberejo vsak dan (včasih tudi večkrat na dan) večje vremenslovne poštake in jih brzovjavno ali po radiju

dostavijo posameznim vremenslovnim zavodom v večjih mestih. Ti zavodi — tudi pri nas jih imamo — vrišejo vse podatke s posebnimi znaki v zemljevid Evrope in tako napravijo vremensko karto. Vsak dan je treba seve risati novo. S pomočjo vremenske karte lahko zasledujemo nastanek in potovanje ciklonov in anticiklonov, na podlagi teh opazovanj pa sklepamo na bližajoče se vreme.

VREMENSKA NAPOVED

Opazovanja, ki smo jih opisali, nudijo mnogo podatkov za napoved vremena. Znaki slabega vremena so predvsem: padec zračnega pritiska, južni vetrovi, padec relativne vlage, padec topline (poleti) ali pa popuščanje mraza. Na nebu peresni oblaki, ki se polagoma spreminjajo v pajčolan, ta je vedno bolj gost in se zemlji vedno bolj približuje.

Podatki na naših opazovalnih pripravah pa nam bodo nudili še druge znake slabega vremena, prav tako pa nam bodo povedali, kdaj smemo pričakovati lepo vreme. Točno vremensko napoved za enega ali več dni pa nam more podati le strokovnjak in še ta le na podlagi vestnega proučevanja vremenskih kart. Napovedi vremena, ki jih vsak dan čitamo v časopisih ali čujemo po radiju, so posnete prav tako po vremenskih kartah, ki so napravljene po podatkih, zbranih v vsej Evropi. Pri sestavi take napovedi sodeluje vsak dan več tisoč neumornih delavcev.

Kje je sedaj stoletni koledar? Si še vedno domišlja, da mu je znano vreme za sto let naprej? Edino, kar nam lahko pove, je to, kar ve že vsak otrok, da bo namreč pozimi mrzlo, poleti pa bo toplo in tu pa tam deževno.

Zaradi svoje nezanesljivosti je stoletni koledar zgubil vse svoje pristaše, vreme pa nam napovedujejo znanstveniki na podlagi točnih opazovanj in neumornega dela.

MLADINA PIŠE

VESELA POMLAD

Ptiček pod nebom žvrgoli,
pomladi zelene se veseli.
Lepo poje,
da veseli se srčece moje.

Spomladi vse
poje, cvete.
A še večja radost
v srcih nam vre.

Majda Novak,
uč. III. b r., Ljubljana - Bežigrad.

NAŠE GRVICE

Lansko leto smo šli k sorodnikom. Tam smo dobili dve grlice. Sestrica in jaz sva bili zelo veseli. En dan smo jih morali imeti v sobi. Drugi dan smo jih že spustili ven. Letali sta okoli hiše in si ogledovali svoj novi dom. Ko je prišla noč, pa nista prileteli v sobo, ampak sta ostali zunaj. Drugi dan po sta na vse zgodaj prileteli na okno in zapeli: hihi kukurruu. Pozimi sta bili v sobi in kadar sta videli, da je posijalo sonce, sta zleteli na okno in se grelji. Zelo sta se veselili sončne toplote.

Nekega dne spomladi sta zleteli ven in sedli na vejico nad okno in priletel je kragulj in odnesel eno grlico. Sestrica in jaz sva bili zelo žalostni z ostalo grlico.

Sedaj imamo samo eno grlico, ki je zelo prijazna. Zjutraj prileti skozi okno na posteljo in prebudi sestrico in mene s svojim hihi kukurruu. Kličemo jo Tobico. Kadar grem po vodo ali kam drugam, gre z menoj. Ko pa prileti skozi okno, najprej zleti v kot pod križ in tam zapoje: hihi kukurruu. Grlica je svetlorjave barve. Okoli vratu pa ima lep trak. Zelo jo imamo radi; bojimo se, da bi tudi te ne vzeli kragulj. Ravno sedaj, ko pišem, je priletela, mi sedla na glavo in zapela: hihi, kakor da bi vedela, da pišem o njej.

Zrimšek Hedvika,
učenka V. r. lj. šole na Krki.

SPOMIN NA UMRLO MAMICO!

Bi bila vesela
bi pesem zapela,
ko ne bi si mamico
nesreča zgodila.

Zdaj žalost me objela je
in srčece mi zdaj veni
iz vsake mi solzice
žalost zdaj kali.

Prvi zobobol
naj bo pri Tvojem
otroku tudi *zadnji!*

SARGOV

KALODONT

PROTI ZOBNEMU KAMNU

Ne iščem veselja
pri drugih ljudeh,
moje veselje
zdaj v grobu leži.

Ko sem še bila
majhen otrok,
postala sem sestra
ubogih sirot.

To kar je bil
moj edini zaklad,
zdaj mi je zakopan
v grozni prepad.

Iz groba poganjajo
cvetlice rdeče,
ki naj krasijo
grob mamice ljubeče.

Cvetlice rdeče
pomenijo to,
kako me je mati
ljubila gorko.

Jaz njene ljubezni
ne zabim nikdar,
ker bila je sveta,
kot božji oltar.

Darinka Cankar, učenka IV. odd.
v Polhovem gradu.

.....

*Kar potrebuje mladina v šoli
in doma, dobi po nizkih cenah v*

Učiteljski knjigarni v Ljubljani

Zlasti priporočamo bogato izbiro lepih mladinskih knjig po znižanih cenah. Izberite knjige po cenikih, ki jih imajo šolski upravitelji, in naročite skupaj, da bo manjša poštnina

.....

*Otroci, hranite in varčujte, pomnite:
Iz malega raste veliko!*

**Mestna hranilnica
ljubljska**

izdaja na dom domače hranilnike.

Stopite tudi vi v krog njenih
vlagateljev in varovancev!

Navadi
svojega otroka
pravočasno na

pravilno nego zob!

SARGOV

KALODONT

PROTI ZOBNEMU KAMNU

Klišeeje

eno- ali večbarvne,
za časopise, knjige,
razglednice itd. izdeluje

klišarna

»JUGOGRAFIKA«

LJUBLJANA — SV. PETRA NASIP 23